

Svenska
missionsrådet

Rapport till Sida för syd- och östanslaget 2013-2015

Eva-Lotta Gustafsson
CIVSAM
Sida

Svenska missionsrådet
Box 14038
167 14 Bromma

SMR:s syd- och östanslag 2013-2015

Härmed överlämnas Svenska missionsrådets slutrapportering för syd- och östanslaget för 2013 till 2015. Rapporten består av en berättande del med bilagor och en samlad ekonomisk tabellbilaga där även revisionsintyg och rapporter är inkluderat. Både den berättande delen och den ekonomiska tabellbilagan översänds även till Sida elektroniskt. Som ett komplement till rapporten bifogas SMR:s verksamhetsberättelse för 2015. På efterfrågan kan vi även skicka SMR:s bedömningar av slutrapporterade insatser elektroniskt.

Utgångspunkt för rapporten är Sidas instruktion för bidrag ur anslagsposten Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället (Mars 2010, med rättelser i juli 2010, reviderad april 2012). Vi har även beaktat Sidas Riktlinjer för ramorganisationer inom anslagsposten Stöd genom svenska organisationer i det civila samhället (version 1.0 2014-04-25), vilka vi enligt avtal ska anpassa oss till i möjligaste mån.

Rapporten har skrivits med fokus på resultat, analys och lärande. I de årliga lägesrapporterna för 2013 och 2014 har rapportering kring Sidas dialogfrågor fått ett större utrymme, men behandlas här endast kort för att ge plats för resultatredovisningen.

En viktig del av vår rapportering utgörs av bilagorna, som ger en fördjupad bild av resultat och lärdomar under perioden. SMR vill särskilt uppmärksamma Sida på resultatmatrisen i bilaga 1, effektutvärderingen i bilaga 4 och lärstudierrapporten i bilaga 5.

Slutrapporten för syd- och östanslaget har följande upplägg:

Första kapitlet ger en kort sammanfattning av förändringar hos SMR och dess medlemsorganisationer under perioden vad gäller interna förändringsprocesser och policyer. Detta följs av ett kapitel som presenterar resultat och lärdomar utifrån SMR:s egna operativa arbete med utgångspunkt i de övergripande

verksamhetsmålen. Kapitel tre handlar om SMR:s vidareförmedling under 2013 till 2015, där tyngdpunkten ligger på en aggregerad resultatredovisning utifrån SMR:s resultatmodell. Underlaget utgörs av slutrapporterade insatser som bedömts och godkänts av SMR under perioden. Avslutningsvis kommer ett kapitel som beskriver SMR:s hantering av slutrapporterade insatser.

Hör gärna av er om det finns behov av förtydliganden eller kompletteringar.

Vänliga hälsningar

Anders Malmstigen

Generalsekreterare

Svenska missionsrådet

Hanna Mellergård

Tf. Enhetsansvarig för internationellt
utvecklingssamarbete
Svenska missionsrådet

Innehåll

1. Interna förändringsprocesser	1
2. SMR:s operativa verksamhet.....	3
Kapacitetsutveckling	3
Religions- och övertygelsefrihet	7
3. Vidareförmedling syd- och östanslagen.....	8
Dialogfrågor.....	8
Analys och redovisning av resultat.....	9
Portföljanslys.....	36
Kvalitetssäkring	43
Biståndseffektivitet	49
Utvärdering	50
Tvärfrågor	52
4. Slutrapporterade insatser 2015	57

Bilagor

Bilaga 1: Resultatmatris

Bilaga 2: Lista över insatser 2013-2015

Bilaga 3: Exempel på berättelser från målgrupp

Bilaga 4: Rapport från effektutvärdering

Bilaga 5: Rapport från SMR:s lärostudie kring religion och jämställdhet

Bilaga 6: Rapport från HBTQ-kartläggning

Bilaga 7: Rapport från SMR:s arbete med religionsfrihet

Bilaga 8: Policyer (rättighetsperspektiv (8a), jämställdhet (8b), miljö och klimat (8c))

Bilaga 9: Exempel på verktyg för rättighetsbaserat arbete

Bilaga 10: Sammanställning av genomförda resor

1. Interna förändringsprocesser

I detta kapitel redogörs kort för ett urval av viktiga interna förändringsprocesser inom Svenska missionsrådet (SMR) under avtalsperioden, samt SMR:s arbete med intern styrning och kontroll, riskhantering och antikorrupktion. Vidare gör vi en kort beskrivning av viktiga förändringsprocesser hos våra medlemsorganisationer.

Förändringsprocesser på SMR

Under perioden blev SMR strategisk partner till Sida HUM och ett samarbetsavtal om stöd till humanitärt arbete tecknades för perioden 2014-2016, vilket medfört ett utökat antal tjänster på kansliet. Arbetet organiseras inom SMR:s humanitära team där ADRA, Erikshjälpen, IAS och PMU ingår, samt från slutet av 2015 även Sveriges kristna råd.

SMR har under perioden ökat sitt deltagande och bidrag i nordiska, europeiska och globala nätverk, bland annat genom olika mötesplatser och forum relaterade till Kyrkornas Världsråd, ACT Alliance och Micah Global. Kunskap och erfarenheter från det internationella ekumeniska samarbetet används i vår egen verksamhet. Med våra nordiska systerorganisationer har ett kontinuerligt kunskaps- och erfarenhetsutbyte genomförts, till exempel när det gäller utveckling av rättighetsbaserat utvecklingssamarbete.

Samverkan med Sveriges kristna råd har fortsatt att utvecklas, bland annat genom administrativt samarbete och i arbetet med religions- och övertygelsefrihet. Den externa finansieringen (utöver olika Sida-anslag) har ökat men har inte nått uppsatta mål för perioden. Flera insatser har gjorts för att utveckla den strategiska kommunikationen, bland annat en webbanalys i syfte att utveckla en ny webbplats, vilket kommer att ske under 2016.

Ett reviderat värdegrundsdokument antogs 2014, samt en mötesplatsstrategi och en policy för rättighetsperspektivet. Uppdatering av policyer för jämställdhet, kommunikation, miljö, samt antikorrupktion inleddes under 2015. Personalhandboken har uppdaterats vilket bland annat inkluderar nya riktlinjer för kris- och säkerhetshantering i samband med resor.

Under 2013 genomförde Sida en stickprovsrevision av SMR. Huvuddelen av SMR:s åtgärdsplan togs om hand av en projektgrupp som tillsattes för att arbeta vidare med utveckling av SMR:s system för organisationsbedömning. Till detta lades även ett uppdrag att utforma modeller för stöd till medlemsorganisationernas egna bedömningar av sina samarbetsorganisationer. Ett mål med arbetet är att koppla det ännu tydligare till kapacitetsutveckling. Projektgruppen kommer att slutföra sitt arbete under 2016.

Styrning och kontroll, riskhantering och antikorrupktion

För den egna organisationen har SMR under perioden använt sig av COSO-modellen. Utifrån denna modell har SMR upprättat en checklista med frågor som specificerar interna och externa risker. Frågorna besvaras utifrån sannolikheten att den bedömda risken inträffar (inte alls sannolikt, möjligt, troligt, nästan säkert) samt hur stor skadan/konsekvensen blir på verksamheten om den identifierade risken inträffar (försumbar, måttlig, allvarlig samt förödande). Under perioden har årliga bedömningar genomförts som följts upp med handlingsplaner. Riskområden som SMR specifikt har arbetat med är t.ex. kansliets organisering för att möjliggöra god intern kommunikation och delaktighet, uppföljning av de

egna verksamhetsområdena, riskbedömning i samband med resor och egna arrangemang, medlemmarnas delaktighet i SMR:s verksamhet samt IT-säkerhet.

De största riskerna för finansiell rapportering samt efterlevnad av regler och avtal ligger inom ramen för SMR:s vidareförmedlande roll. Riskerna handlar om hur styrning och kontroll samt efterlevnad av regler hanteras i de olika avtalsleden. SMR har under perioden följt ett system för detta som beskrivs i ansökan till Sida för 2013-2015 (kapitel 3).

Under 2013-2014 hade SMR ett stort antal avvikelseärenden. En extern genomlysning av ärendena har gjorts för att dra lärdomar och under 2016 kommer en pågående revidering av policy och handlingsplan för antikorrupcion samt system för avvikelshantering att slutföras.

Under perioden har antalet medlemsorganisationer som har en egen antikorrupcionspolicy ökat. Samtliga bidragsmottagande organisationer har nu en antikorrupcionspolicy, vilket SMR ställer krav på att alla medlems- och samarbetsorganisationer ska ha. SMR betonar särskilt att den interna processen och arbetet med att ta fram en egen policy och handlingsplan som är förankrad i organisationen är viktigt. I de fall då en medlems- eller samarbetsorganisation inte har en egen policy ställer SMR krav på att framtagande inkluderas i åtgärdsplaner. SMR:s avtalstexter inkluderar tydligt formulerade definitioner av vad korrupcion är samt vilka krav och regler som gäller i förhållande till detta.

I kapitel 3 finns ett särskilt avsnitt om SMR:s arbete med kvalitetssäkring inom vidareförmedlingen där vi redogör för SMR:s arbete med organisations- och insatsbedömningar under perioden, inklusive riskhantering.

Förändringsprocesser bland medlemsorganisationerna

Under perioden blev Individuell Människohjälp (IM) ny ramorganisation och söker från 2015 bidrag direkt från Sida. I samband med detta valde IM att lämna sitt medlemskap i SMR. 2014 tillkom Läkarmissionen som ny medlem. SMR har för närvarande 34 medlemmar. Antal organisationer som söker bidrag via SMR har under perioden varit 24 stycken, varav 19 för utvecklingssamarbete. Den totala omfattningen av medlemsorganisationernas arbete är avsevärt större än den del som SMR förmedlar bidrag till. Söktrycket från medlemmarna har varit högt under hela perioden men SMR har inte kunnat möta de förväntningar och den kapacitet som finns hos våra medlemsorganisationer att kunna ta emot mer Sidamedel för utvecklingssamarbete från CSO-anslaget, då vi inte haft tillräckligt stort Sidaanslag.

Ett urval av viktiga förändringsprocesser hos medlemsorganisationerna under perioden:

- Förstärkt regional närvaro (Erikshjälpen)
- Omorganisation eller förändrad intern struktur och ansvarsfördelning (EFK, Kristna freds rörelsen, Frälsningsarmén, Folk & Språk, KFUM)
- Fördjupad samverkan med annan organisation (Barnmissionen)
- Utökade personalresurser (ADRA, Erikshjälpen, Folk & Språk, Läkarmissionen, Frälsningsarmén)
- Breddad finansiering (Kristna freds rörelsen)
- Minskad finansiering, delvis kompenserat av mer medel från SMR (Life & Peace Institute)
- Nytt strategi- eller inriktningsdokument (Lepramissionen, Svenska Alliansmissionen)

2. SMR:s operativa verksamhet

SMR:s verksamhetsplan för 2013-2015 har utgått från tre profilområden: teologisk reflektion, religion och utveckling (inklusive religions- och övertygelsefrihet) och utvecklingssamarbete. Vi strävar efter ett sammanhållet arbetssätt i hela vår verksamhet men här redogörs endast för resultat och aktiviteter inom de delar av verksamheten som finansierats med Sidamedel via CSO-anslaget.

Kapacitetsutveckling

Syftet med SMR:s kapacitetsutveckling är att stärka kvaliteten, relevansen och effektiviteten i medlems- och samarbetsorganisationernas utvecklingssamarbete. Vi gör detta genom att utveckla kunskap, metoder och policy, och genom att tillämpa både nya och beprövade former för gemensamt lärande. En viktig grund för arbetet är medlems- och samarbetsorganisationernas egna behov och prioriteringar, deras delaktighet i lär- och utvecklingsprocesser, mötet och erfarenhetsutbytet mellan olika organisationer och de möjligheter till lärande och samverkan som detta erbjuder. Prioriterade områden för kapacitetsutvecklingen under 2013-2015 har varit rättighetsbaserat arbete, jämställdhet och religionens roll i utveckling.

SMR ger också löpande stöd och rådgivning till våra medlemsorganisationer genom handläggning av och dialog kring insatser, gemensamma resor med uppföljning av samarbetsorganisationernas arbete och regelbundna organisationsbesök hos medlemmarna. Detta är metoder för kvalitetssäkring av utvecklingssamarbetet (som redogörs för nedan i kapitel 3) men utgör också en viktig del av ett utvecklande arbetssätt som bidrar till att stärka våra medlems- och deras samarbetsorganisationers kapacitet utifrån varje organisations särskilda identitet och förutsättningar.

Några exempel på hur SMR bidragit till medlemsorganisationernas utveckling under perioden:

- Erikshjälpen har fortsatt stärka sin identitet och kapacitet som barnrättsorganisation. System, rutiner och organisatorisk struktur har utvecklats vilket möjliggjort ett programbaserat arbetssätt och en större verksamhetsvolym. Även andra organisationer, som Evangeliska Frikyrkan, har utvecklat tematiskt fokus och kompetens liksom förmåga att arbeta i program. SMR har spelat en viktig roll som stöd i dessa processer.
- Frälsningsarmén är en av många organisationer som utvecklats genom SMR:s arbete med rättighetsperspektivet. Så här uttrycker organisationen det själva i ett mejl till SMR om hur SMR fungerat som ett stöd i deras process: "Att vara med i SMRs arbetsgrupp har betytt mycket för oss som organisation och våra partners. [...] Frälsningsarmén i Kenya, en av våra partners, har också haft en önskan om att stärka rättighetsperspektivet inom de projekt de implementerar. Vi kunde göra dem till en del i arbetet med verktygslådan och på så sätt blev det rätt ingång; SMR:s RBA-arbete blev ett stöd och inte enbart en bedömning/ett krav. Analysmodellen [i SMR:s policy för rättighetsperspektivet] [...] har blivit ett av våra viktigaste verktyg på kontoret när vi tittar på projekt och hur de kan stärkas".

- Särskilt viktigt att lyfta fram är SMR:s kontinuerliga stöd och rådgivning till organisationer som är nya eller svaga. Det kan gälla stöd kring anpassning av system och rutiner för att kunna ta emot Sidamedel eller dialog kring innehåll och utformning av insatser. På så sätt bidrar SMR till ökad mångfald inom stödet till det civila samhället genom riktad kapacitetsutveckling till svaga eller nya aktörer inom SMR-nätverket. Ett exempel på en stor men i SMR-sammanhang ny biståndsaktör är Läkarmissionen som under perioden blivit ny medlem och från och med 2016 får stöd för sin första insats, i Honduras.

Mötesplatser

Årliga mötesplatser utgörs av SMR:s medlemsdagar och handläggartutbildningen för personal på medlemsorganisationerna. Handläggarkursen ges varje höst som en dags introkurs för nya handläggare och två dagars fördjupningsutbildning. Syftet är att stärka förmågan att bedöma, hantera och följa upp insatser, med utgångspunkt i ett rättighetsperspektiv. Varje år har kursen ett särskilt tema. 2015 handlade hela utbildningen exempelvis om arbete med jämställdhet som ett centralt tema och en tvärfråga i utvecklingsarbetet. Genom att variera tema och skapa inspirerande upplägg har kursen varit en viktig återkommande mötesplats för mellan 20 och 30 nya och gamla handläggare hos medlemsorganisationerna. De utvärderingar som gjorts visar att kursernas ambition att skapa utrymme för erfarenhetsutbyte kring fokuserade teman och metoder har varit framgångsrikt. Policymaterial och konkreta verktyg som SMR presenterat eller som delats av andra deltagare har använts i genomförande av liknande mötesplatser mellan medlemsorganisationerna och deras samarbetsorganisationer. Ett citat från uppföljning av 2014 års kurs, som till stor del handlade om RBA, visar ett exempel på detta:

”Verktyget/checklistan som presenterades [...] har vi använt i ett seminarium hos en samarbetsorganisation i Uganda där vi under 3-4 dagar koncentrerade oss kring frågor om hur RBA kan påverka deras sätt att arbeta. Detta har lett fram till en förändrad syn på deltagande av de grupper insatserna berör och aktivering av lokala myndigheter. En manual har utvecklats som hjälper all personal att agera i olika situationer.”

Medlemsdagar hålls i början av varje år och innehåller ett brett program med utbildningspass och seminarier kring olika ämnen, där deltagarna ofta kan välja utifrån eget behov och intresse. Deltagarantalet har varit mellan 50 och 60 personer från medlemsorganisationerna, vilket indikerar hög relevans av denna mötesplats för våra medlemmar. De utvärderingar som gjorts visar också på medlemsdagarnas betydelse för att stimulera till ökat erfarenhetsutbyte, strategiska samtal, nya samverkanskonstellationer och gemensamt lärande inom SMR-nätverket.

Flera separata mötesplatser har också anordnats under perioden, ofta i samarbete med andra aktörer. Exempel på större arrangemang är seminarier kring hur man bättre kan involvera män i jämställdhetsarbete (tillsammans med Män för jämställdhet), alkohol som ett utvecklingshinder (tillsammans med IOGT-NTO) och en workshop i samarbete med Sida Partnership Forum kring religion och utveckling.

SMR har lång erfarenhet av att utveckla och erbjuda mötesplatser och utbildningar av hög kvalitet. Under perioden har arbetet gått mot att göra dessa ännu mer deltagarfokuserade och behovsstyrda, bland annat genom att en ny mötesplatsstrategi tagits fram.

Lärande och organisationsutveckling

Förutom att vara en mötesplats för gemensamt lärande vill SMR vara ett aktivt stöd för att stärka medlems- och samarbetsorganisationernas egen kapacitetsutveckling. En viktig mekanism för detta är potten för så kallade värdehöjande insatser där medlemmarna tillsammans med sina samarbetsorganisationer löpande kan söka medel för utvärderingar, förstudier, organisationsutveckling, erfarenhetsutbyte, seminarier, metodutveckling, samt mindre pilotprojekt, utifrån sina egna prioriteringar. Under perioden förmedlade SMR totalt ca 3,7 miljoner kronor till olika insatser genom denna pott. SMR har en viktig rådgivande roll i samband med bedömning av ansökningarna för dessa insatser, men också när medlemmarna själva efterfrågar stöd kring utformning av olika processer för t.ex. utvärdering eller organisationsutveckling, där SMR har särskild metodkunskap. De värdehöjande insatserna utgör en del av underlaget för resultatredovisningen i kapitel 3.

Under perioden har intern metodutveckling skett kring SMR:s arbete med organisationsbedömning. Systematiskt arbete med organisationsbedömning och externa systemrevisioner utgör en viktig del av vår kvalitetssäkring och bedömning av medlemsorganisationernas kapacitet, men bidrar också till utveckling och lärande hos våra medlemmar. En aktuell redogörelse för hur vi bedömt våra medlemsorganisationer görs i kommande femårsansökan till Sida.

Den internationella lärgruppen *Space for Grace* har under perioden varit en viktig plattform där SMR stimulerat till erfarenhetsutbyte och stärkt kapacitet hos en bredd av aktörer kring organisationsutveckling i trosbaserade organisationer. Arbetet har i ökande utsträckning skett i samarbete med våra skandinaviska systerorganisationer och sedan 2015 utgör *Space for Grace* en gemensam plattform för dessa frågor.

Med sina 500 personliga medlemmar är *Space for Grace* en unik mötesplats för ledare, konsulter och personal inom det kyrkorelaterade utvecklingssamarbetet internationellt. Ett starkt engagemang för lärgruppens relevans och positiva påverkan på deltagarnas kunskap och utveckling kunde verifieras i utvärderingen som blev klar i december 2015. Utvärderingen visade också på hur medvetenhet och förtroende skapat inom nätverket lagt grund för omfattande organisationsutvecklingsprocesser bland annat hos några organisationer i Östafrika som är involverade i utvecklingsarbete med stöd från samtliga skandinaviska länder.

Två viktiga och större lärprocesser under perioden har utgjorts av en extern effektutvärdering av SMR:s stöd till utvecklingsinsatser (bilaga 4), samt en av SMR genomförd lärstudie kring religion och jämställdhet (bilaga 5) som bygger på fallstudier i sju länder. Genom medlems- och samarbetsorganisationernas aktiva delaktighet i lärstudieprocessen och SMR:s delande av lärdomar och resultat från de båda processerna vid olika mötesplatser har utrymme skapats för ett brett lärande kring dessa studier i hela SMR-nätverket. Särskilt lärstudien kring religion och jämställdhet har också bidragit till SMR:s kontinuerliga utveckling av policy, metoder och verktyg. Mer om dessa två lärprocesser finns att läsa i avsnittet om utvärdering i kapitel 3.

Policy, metod och verktyg

Under lång tid har SMR arbetat systematiskt med lärande och metodutveckling kring rättighetsperspektivet och jämställdhet. Under 2009-2011 genomfördes en stor lärandeutvärdering kring rättighetsperspektivet och jämställdhet och 2012 genomfördes ett större internationellt seminarium kring detta för samarbetsorganisationer från hela världen. Arbetet med dessa områden har under verksamhetsperioden 2013-2015 byggt vidare på erfarenheterna och lärdomarna från det tidigare arbetet.

En ny policy för rättighetsperspektivet har under perioden utvecklats och antagits, samt översatts till engelska, franska och spanska. Policyn har tidigare skickats till Sida men återfinns också som bilaga 8a. I samband med att policyn skrevs utvecklade SMR även ett bedömningsverktyg som utgör en bilaga till policydokumentet. SMR använder detta verktyg som ett stöd i vår egen bedömning av utvecklingsinsatser för att på ett ännu bättre sätt kunna säkerställa att alla de insatser vi stödjer tar sin utgångspunkt i ett rättighetsperspektiv. Verktuget har också använts av flera medlems- och samarbetsorganisationer, som ett stöd för självbedömning samt utvärdering av insatser.

Utöver detta har även en verktygslåda för rättighetsbaserat arbete tagits fram. Den lanserades på medlemsdagarna i januari 2015 och finns tillgänglig på SMR:s hemsida. I verktygslådan finns både material som har tagits fram av andra organisationer och verktyg som SMR har utvecklat. De metoder och övningar som presenteras knyter an till rättighetsperspektivets fyra principer (icke-diskriminering, deltagande, ansvarstagande – ansvarsutkrävande och transparens). Där finns också verktyg för att göra makt- och genusanalyser, samt stöd för planering och uppföljning. Ett exempel återfinns som bilaga 9.

I lägesrapporten till Sida för 2014 finns flera exempel på vilka resultat som SMR:s arbete med policy och verktyg för rättighetsbaserat arbete lett till när det gäller våra medlems- och samarbetsorganisationers kapacitetsutveckling. Under 2015 har SMR också genomfört ett särskilt kapacitetsutvecklingsprojekt med fokus på att ytterligare stärka förmågan att arbeta rättighetsbaserat genom att introducera, testa och gemensamt lära om verktyg kopplat till rättighetsperspektivet och jämställdhet i våra samarbetsländer. Fem medlemsorganisationer och tio samarbetsorganisationer i fem länder (Vitryssland, Ukraina, Uganda, Kenya och Kamerun) deltog i projektet, där upplägget för var och en av de fyra lärveckor som genomfördes skraddarsyddes utifrån deltagande organisationers egna önskemål och behov.

Responsen på projektet från deltagande medlems- och samarbetsorganisationer har varit mycket god, vilket bland annat utvärderingarna från de fyra lärveckorna visar på, liksom kommentarerna från våra medlemsorganisationer i samband med den gemensamma After Action Review som hölls när projektet avslutats:

- ”Arbetssättet har lyft hela organisationen”.
- ”Mänskliga rättigheter har nu blivit en naturlig grund för våra samarbetsorganisationer som alla kan enas kring”.
- ”Detta är något vi vill följa upp och vi ser att vi skulle vilja jobba så här med alla våra samarbetsorganisationer”.

Medlemsorganisationerna fortsätter att dela erfarenheter från projektet med varandra och andra inom SMR-nätverket. Frälsningsarmén har också delat SMR:s verktyg inom sitt

internationella nätverk, vilket fått till följd att högkvarteret i London mejlat ut detta till alla nationella Frälsningsarmékontor runt om i världen, vilket bara är ett exempel på den vidare spridning som verktygslådan fått. Upplägget för projektet, med riktat stöd till en eller några få samarbetsorganisationer under en vecka utifrån lokalt definierade behov och prioriteringar har varit mycket positivt för så väl medlems- och samarbetsorganisationernas som SMR:s eget lärande. Vi ser modellen som vi nu utvecklat som ett bistånds- och kostnadseffektivt sätt att arbeta med kapacitetsutveckling som vi planerar att fortsätta tillämpa.

SMR har de senaste åren även utvecklats mot att bli en resursorganisation för biståndsaktörer i Sverige när det gäller frågor om religionen som tillgång eller hinder i utvecklingssamarbetet. Vi har stärkt vårt engagemang i nordiska och globala nätverk med fokus på religion och utveckling, bland annat i ACT Alliance Community of Practice, där vi tillsammans med andra varit drivande i arbetet med ett resursmaterial om dessa frågor.

Lärstudien kring religion och utveckling har gett oss mycket ny kunskap, inte minst kring hur man kan arbeta med känsliga värderingsfrågor kopplat till religion, jämställdhet och rättigheter. I vår metodutveckling kring dessa tre områden har vi sett goda möjligheter till synergier, vilket vi arbetat för att uppnå. Lärstudien har konkret bidragit in i utvecklingen av både ny jämställdhetspolicy (se bilaga 8b) och framtagandet av nya verktyg kopplat till rättighetsperspektiv och jämställdhet.

Ett annat exempel där vi ser goda synergier i vårt arbete är mellan kapacitetsutveckling inom CSO-anslaget och den kapacitetsutveckling som sker parallellt inom det humanitära anslaget. Tre av de medlemsorganisationer som ingår i SMR:s humanitära team är också stora aktörer inom SMR:s ram för utvecklingssamarbete (Erikshjälpen, ADRA och IAS). Utveckling av tematisk kompetens kring t.ex. resiliens och katastrofriskreducering inom det humanitära arbetet gynnar även dessa medlemsorganisationers och deras samarbetsorganisationers arbete med långsiktig utveckling och vice versa.

Religions- och övertygelsefrihet

SMR:s pilotprojekt för att stärka samarbetsorganisationers förmåga att arbeta med religions- och övertygelsefrihet har nu avslutats och utvärderades under 2016. De utbildningar som genomförts med samarbetsorganisationer i Egypten och Indien har fått god respons och nätverkandet har ökat mellan de deltagande organisationerna. En lärdom är att det tar tid att utveckla ägarskap kring de värderingar som omger rätten till religions- och övertygelsefrihet. Trots det har projektet lett till goda resultat vilket verifieras av den externa utvärdering som gjorts. Deltagande organisationer i Egypten och Indien, samt svenska medlemsorganisationer, har ökat sin kunskap och har börjat utveckla analyser, metoder och strategier för att främja religions- och övertygelsefrihet i sitt arbete. I Egypten upplever dock organisationerna att utrymmet för det civila samhället att arbeta med mänskliga rättigheter har minskat kraftigt.

Arbetet har finansierats med Sidamedel och egeninsats. En längre rapport från projektet återfinns som bilaga 7.

3. Vidareförmedling syd- och östanslagen

I detta kapitel redogör vi för de resultat som uppnåtts inom utvecklingssamarbetet och analyserar dessa i relation till SMR:s förändringsteori. Vidare gör vi en analys av insatsportföljens sammansättning under avtalsperioden samt redogör för SMR:s arbete med kvalitetssäkring, biståndseffektivitet, utvärdering och tvärfrågor. Allra först ges dessutom en kort uppdatering kring de dialogfrågor som Sida valt att lyfta för löpande uppföljning med SMR under perioden.

Dialogfrågor

Vidareutveckling av rättighetsbaserat arbete

SMR har i de årliga lägesrapporterna till Sida löpande redogjort för vårt arbete med rättighetsperspektivet. En uppdaterad redogörelse återfinns i kapitel 2 ovan om SMR:s operativa verksamhet.

Påverkansarbete på central/nationell nivå

I lägesrapporten för 2014 lyfte SMR fram ett antal exempel på påverkansresultat och insatser som stärker processen från lokal mobilisering till nationellt påverkansarbete. I den analys och redovisning av resultat som följer nedan lyfter vi fram fler sådana exempel. Vi analyserar även de utvecklingsprocesser och den förändring som insatserna bidragit till utifrån SMR:s förändringsteori.

Hur miljöfrågor beaktas i verksamheten

SMR har beskrivit sitt arbetssätt i de årliga lägesrapporterna och Sida har rekommenderat SMR att fortsätta arbeta utifrån den linjen (protokoll från årsgenomgång 2014-06-10). En uppdaterad redogörelse för hur SMR arbetar med miljö finns under avsnittet om tvärfrågor nedan. Sedan förra årets rapportering har SMR tagit fram en uppdaterad miljö- och klimatpolicy (bland annat med stöd av Sidas helpdesk för miljö- och klimatfrågor vid SLU). Denna återfinns som bilaga 8c.

Hur utvärdering används strategiskt och kostnadseffektivt

Sida har meddelat att de anser denna dialogfråga omhändertagen (protokoll från årsgenomgång 2015-06-04). En uppdatering av SMR:s arbete med utvärdering görs i ett särskilt avsnitt nedan.

Arbete med tvärfrågor och baslinjer i relation till resultatmodellen

En redogörelse för SMR:s arbete med tvärfrågor görs i ett särskilt avsnitt nedan. Vad gäller frågan om baslinjer har vi beskrivit vårt arbete med att säkerställa en god uppföljning och utvärdering i alla insatser i lägesrapporterna för 2013 och 2014. Vi har också beskrivit de utmaningar som finns och att kvaliteten på de utvärderingar som görs av insatser skiftar, liksom kapaciteten och kunskapen hos våra medlems- och samarbetsorganisationer. Sida väckte därför i samband med årsgenomgången 2015 frågan om hur SMR kan arbeta mer med riktat stöd för att stärka medlemsorganisationer som bedöms ha lägre kapacitet kring resultatuppföljning och utvärdering. SMR ser liksom Sida att detta är en viktig fråga och

något vi behöver arbeta mer systematiskt med under kommande verksamhetsperiod. Under avsnittet nedan om utvärdering pekar SMR på några av de utvecklingsbehov vi har identifierat för vårt fortsatta arbete.

Ytterligare en dialogfråga

Sida har i samband med årsgenomgångarna lyft ytterligare en fråga för dialog som handlar om risken för att enskilda samarbetsorganisationers värderingar inte överensstämmer med svenska policyer. SMR rapporterade kring denna fråga i lägesrapporten för 2014. Det som hänt sedan senaste årsgenomgången är att SMR startat ett internt HBTQ-projekt för att stärka vår kapacitet kring HBTQ-rättigheter. Ett mål med projektet är att med utgångspunkt i vår rättighetspolicy ta fram riktlinjer som ska ge vägledning till hur utvecklingssamarbetet kan utformas för att bidra till samhällsförändring som innebär ökat skydd och respekt för HBTQ-personers rättigheter, samt hur de värderingskrockar som kan uppstå kan hanteras. Som ett första led i detta arbete genomfördes våren 2016 en kartläggning av HBTQ-personers situation i några av våra samarbetsländer (se bilaga 6) och ett internt lärandetillfälle på SMR:s kansli. Arbetet fortsätter nu bland annat med dialog med våra medlemsorganisationer för att ta del av deras kunskap och erfarenheter.

Analys och redovisning av resultat

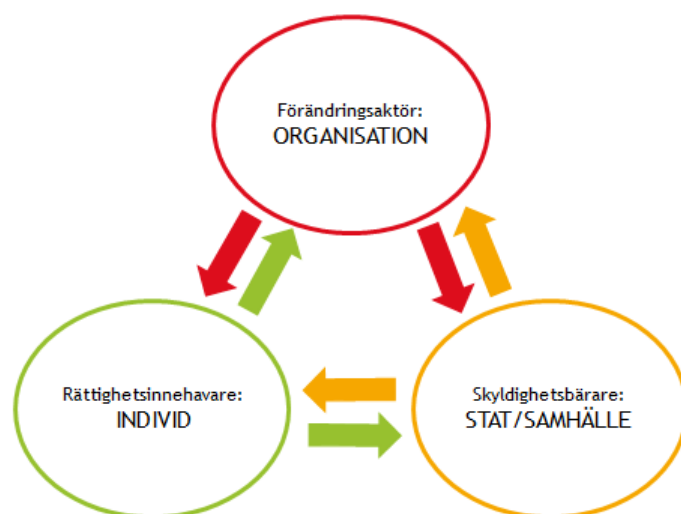
Under 2013-2015 har SMR haft ett sammanhållet program för bidragsförmedlingen till samtliga insatser inom CSO-anslaget. Tre program mål för förändring på tre nivåer (samhälle, organisation och individ) formulerades i ansökan till Sida. Programmålen utgår från SMR:s förändringsteori som också beskrevs i ansökan för 2013-2015 och bryts i sin tur ner i nio programdelmål.

Resultatredovisningen i denna rapport utgår från den resultatmodell som även den beskrivits i ansökan och som använts i SMR:s tidigare flerårsrapportering till Sida. Utgångspunkten för resultatmodellen är att analysera slutrapporter från avslutade insatser.

Programmål och förändringsteori

Programmålen för vidareförmedlingen ger uttryck för den utveckling som de olika insatserna vi stödjer sammantaget ska bidra till. Målen är medvetet formulerade på en övergripande nivå utifrån SMR:s roll som bidragsförmedlande organisation. Målen ska kunna rymma många olika typer av insatser utan att deras inriktning styrs i detalj.

Förändringsteorin bidrar till en viktig förståelse för hur programmålen har formulerats och hur de hänger ihop. Utgångspunkten för förändringsteorin är att *samhälle, organisation*

och *individ* är tre faktorer som interagerar och påverkar varandra (se figur). Stärkandet av förändringsaktörer i det civila samhället är den naturliga och strategiska ingången för SMR i utvecklingsarbetet men målet är också att individers livsvillkor och samhällen i stort ska förändras.

Bedömning av ansökningar och rapporter

Vid bedömning av nya ansökningar gör SMR en relevansbedömning av varje insats utifrån programmålen. Varje insatsmål kopplas också till något av de nio programdelmålen i SMR:s insatshanteringssystem (vilket innebär att en och samma insats, via dess olika insatsmål, kan bidra till flera olika programdelmål). Vid rapportgranskningen bedöms sedan alla slutrapporter utifrån i vilken grad insatsmålen under respektive programdelmål har uppnåtts. Fyra olika nivåer av måluppfyllelse kan anges i insatshanteringssystemet (1: Resultat som förväntat eller över, 2: Resultat något under förväntan, 3: Resultat mycket under förväntan, samt 4: Inga resultat). Handläggaren gör också en bedömning av hur resultaten verifierats och ger rekommendationer kring förbättring av resultatuppföljning och verifiering, samt dokumenterar oförutsedda resultat och lärdomar om vad som lett till ett gott eller svagt resultat.

Utifrån granskningen och den information som förs in i insatshanteringssystemet kan en samlad analys och resultatredovisning göras och en sådan presenteras nedan, uppdelad på de tre programmålen.

Underlag för analys

Underlaget för analysen utgörs av 111 slutrapporter från perioden 2012-2015. Förlägningsåret 2012 har inkluderats för att få ett bredare underlag, eftersom dessa rapporter inte ingick i den senaste flerårsrapporten till Sida för 2009-2011. Dessa 111 rapporter utgör merparten av de slutrapporter som bedömts av SMR under perioden (liksom merparten av den slutrapporterade projektvolymen). Ett antal slutrapporter finns av olika skäl inte med i analysen, men SMR bedömer inte att det påverkar analysens resultat eller slutsatser nämnvärt. En anledning till detta är att analysen inte utgår från ett tvärsnitt av insatser i SMR:s portfölj under en given period utan endast säger något om resultaten av just de insatser som ingår i analysen. Även om samtliga rapporter skulle ha inkluderats skulle heller inte analysresultaten påverkas särskilt mycket. De insatser som inte finns med är främst mindre insatser, bland annat flera värdehöjande insatser där vi tidigare inte haft som rutin att i vår bedömning av dem inkludera specifik bedömning utifrån resultatmodellen. Därutöver har några mindre insatser undantagits som varit avvikelseärenden och där insatserna avbrutits i förtid på grund av oegentligheter. Några av de rapporter som bedömts i år har heller inte kunnat inkluderas i analysen på grund av att bedömningarna blev klara för sent.

Viktigt att påpeka är alltså att de resultat som redovisas gäller insatser med olika startår och perioder för genomförande och att resultaten därför inte nödvändigtvis uppnåtts just under avtalsperioden 2013-2015. För att på ett meningsfullt sätt kunna redovisa uppnådda resultat utgår resultatmodellen från de insatser som *slutrapporterats* under perioden istället för att försöka bedöma måluppfyllelse i pågående insatser som inte avslutats och vars resultat ännu inte utvärderats. Modellen är på så sätt också biståndseffektiv eftersom den inte tvingar

medlems- och samarbetsorganisationerna att anpassa sina verksamhetscykler efter SMR:s och Sidas avtalsperioder.

Metod och upplägg för resultatredovisning och analys

Redovisningen nedan är inte en heltäckande redogörelse för de resultat som uppnåtts inom de 111 insatserna och säger inte heller allt om de resultat som uppnåtts i de insatser som lyfts som exempel.

Meningen är för det första att ge en bild av insatsernas relevans i förhållande till SMR:s program mål och förändringsteori genom att visa hur stor andel av insatserna som kopplar till respektive programdelmål och analysera var tyngdpunkten i det samlade arbetet ligger. En enskild insats kan vara relevant även om den endast har mål på en av de tre programmålnivåerna men för att SMR:s portfölj som helhet ska vara relevant vill vi se att insatserna sammantaget bidrar till förändring på flera olika nivåer.

För första gången i resultatrapporteringen till Sida gör SMR i denna rapport en viktad analys, vilket var ett utvecklingsområde som identifierades i ansökan till Sida för 2013-2015. Detta görs för att ge en mer rättvisande bild och undvika risk för snedvridning av analysresultatet, t.ex. på grund av att det kan finnas många små insatser som har koppling bara till enstaka programdelmål på en nivå. Den viktade analysen görs genom att hänsyn tas till insatsernas storlek i förhållande till total projektvolym. Den totala projektvolymen för de 111 analyserade insatserna är 308 miljoner kronor i Sidamedel.

För det andra vill vi visa på de enskilda insatsernas samlade bidrag till de olika programmålen och hur väl programdelmålen uppnåtts, vilket vi gör genom en sammanvägd analys och redovisning av insatsernas resultat inom varje programdelmål.

För det tredje vill vi visa på insatsernas geografiska spridning och tematiska inriktning liksom konkreta exempel på uppnådda resultat. Fler exempel på resultat, som av utrymmesskäl inte kunnat inkluderas här, ges också i den resultatmatris som återfinns i bilaga 1. Där framgår också hur resultaten har verifierats i rapporteringen. Återigen vill vi understryka att inte heller resultatbilagan utgör en fullständig redovisning av de resultat som uppnåtts i de 111 insatserna, utan endast innehåller ett urval av exempel från rapporteringen.

Som ett komplement till resultatredovisningen har vi också sammanställt en särskild bilaga med ett urval av exempel på berättelser från de målgrupper vars livsvillkor och situation har förändrats genom insatserna (bilaga 3).

Slutligen innehåller redovisningen av varje program mål nedan en analys som bland annat syftar till att visa på vilka faktorer och metoder som varit avgörande för om insatserna har lyckats nå goda resultat eller om de har misslyckats med att nå vissa resultat. Detta sker genom en jämförelse mellan insatser och utifrån en samlad analys av de lärdomar som dokumenterats i granskningen av varje insats. Analysen relateras också till slutsatserna från den externa effektutvärdering som SMR låtit genomföra under perioden (bilaga 4) och de framgångsfaktorer som identifierades i den förra flerårsrapporten till Sida för 2009-2011, liksom till andra lärprocesser och sedan tidigare identifierade svårigheter och riskområden. Ett syfte med analysen är också att testa giltigheten i och analysera hur faktiska förändringsprocesser förhåller sig till SMR:s förändringsteori. För varje program mål lyfter vi också fram exempel på ”best practice”.

Verifiering

I 68 procent av fallen har de resultat som rapporterats i förhållande till ett specifikt insatsmål i de granskade insatserna bedömts vara tillräckligt väl verifierade i slutrapporten. För de resultat som varit i nivå med eller över vad som förväntades har SMR:s handläggare bedömt att dessa kan verifieras i 77 procent av fallen, vilket är i linje med motsvarande siffra (81 procent) i rapporten för 2009-2011. SMR menar att detta är en fortsatt hög andel och bedömer att en delförklaring till att andelen inte ökat kan vara att SMR successivt höjt kraven i sin bedömning.

I rapporten för 2009-2011 identifierades även några vanligt förekommande svagheter och viktiga förbättringsområden vad gäller resultatuppföljning och verifiering i de insatser vi stödjer. SMR har följt upp dessa slutsatser, bland annat i de årliga handläggarutbildningarna. Vi arbetar också kontinuerligt med att stärka resultatredovisningen genom tydlig återkoppling till medlemsorganisationerna på deras rapportering, med konkreta rekommendationer kring förbättring av resultatuppföljningen.

Under avsnittet om dialogfrågor ovan har vi noterat att det finns fortsatta utvecklingsbehov och hur vi ser på och hanterar dessa behov finns sammanfattat under avsnittet om utvärdering i detta kapitel.

Programmål 1 - Samhälle

Programmålet på samhällsnivå har varit:

1. Ett rättvist, fredligt och hållbart samhälle där de mänskliga rättigheterna respekteras och uppfylls

Programmålet har bestått av tre programdelmål:

1.1 Påverkan på lagar och andra politiska beslut samt myndigheters implementering av dessa

1.2 Förändrade attityder och beteenden i samhället

1.3 Ökad tillit och interaktion mellan olika samhällsgrupper

Måluppfyllelse 1.1 - Påverkan på lagar och beslut

Av 111 slutrapporterade insatser har 25 haft insatsmål med koppling till programdelmål 1.1, vilket utgör 23 procent av insatserna. Samtidigt har flera av dessa insatser utgjorts av större program vilket gör att deras andel av den totala slutrapporterade projektvolymen är betydligt högre. Ca 158 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 51 procent av den totala volymen på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- Insatserna har genomförts i en bredd av regioner och länder. Sex insatser har varit globala program och åtta insatser har gällt samarbetsländer i Afrika. Övriga insatser har genomförts i Asien, Östeuropa, Mellanöstern & Nordafrika, samt Latinamerika.
- Flera större program och mindre insatser har gällt påverkan kring barn och ungas rätt till utbildning, hälsa, vård och skydd från övergrepp. Ett stort antal insatser har också fokuserat på rättigheter för personer med funktionsnedsättning, inte minst barn, genom

påverkansarbete så väl lokalt som nationellt. Flera andra insatsmål har gällt t.ex. lokal och nationell påverkan gentemot utbildnings- och hälsosektorn kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, påverkan på nationell nivå för stöd till småföretagande och inkludering av fattiga människor på finansmarknader, samt påverkan på vapenlagstiftning.

- Några av insatsmålen rör påverkan i mellanstatliga fora och gentemot multilaterala organisationer vad gäller bland annat internationell vapenhandel, miljö och klimat, samt barns rättigheter.

Av de 25 insatserna bedöms 14 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 7 insatser har nått resultat något under förväntan och endast 4 insatser bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. 84 procent av insatserna uppvisar alltså en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 1.1 är god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	14	7	3	1	25
Andel insatser	56 %	28 %	12 %	4 %	100 %

Tabell 1. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 1.1.

Några exempel på uppnådda resultat (fler finns i bilaga 1):

- Personer som lever med lepra har som resultat av påverkansarbete fått ökad tillgång till rent vatten och hälsovård i fyra byar i Nigeria (Lepramissionen, insats 11:004).
- Förändrad vapenlagstiftning som resultat av påverkansarbete i Venezuela (Kristna freds rörelsen, insats 11:100).
- Policyförändringar och utveckling av ett alternativt vårdssystem som alternativ till barnhem i Kambodja (Erikshjälpen, insats 11:021).

Måluppfyllelse 1.2 - Förändrade attityder och beteenden

Av 111 slutrapporterade insatser har 34 haft insatsmål med koppling till programdelmål 1.2, vilket utgör 31 procent av insatserna. Tittar man på andelen av den totala slutrapporterade projektvolymen blir dock siffran något högre. Ca 143 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 46 procent av den totala volymen på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- Insatserna har genomförts i en bredd av regioner och länder. De flesta i Afrika (14 insatser), Asien (8 insatser) eller som globala program (6 insatser), men även i Östeuropa, Latinamerika, Mellanöstern & Nordafrika.
- En stor del av insatserna har haft mål som gällt förändrade attityder och beteenden kopplat till sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Många insatser har också syftat till att bryta stigmatiseringen av personer som lever med hiv, lepra eller på annat sätt diskrimineras på grund av sin hälsostatus. Attitydförändring för ökad inkludering och deltagande i samhället av personer med funktionsnedsättning har också varit en viktig målsättning i flera insatser.
- Flera insatser har haft mål om ökad jämställdhet, inklusive minskat våld mot kvinnor och förändring av attityder och beteenden kopplat till kvinnlig könsstympning och tvångsäktenskap.
- Andra mål har rört t.ex. attityder till barns rättigheter, ökad tolerans mellan samhällsgrupper eller medvetenhet kring miljöfrågor.

Av de 34 insatserna bedöms 17 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 14 insatser har nått resultat något under förväntan och endast 3 insatser bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. 91 procent av insatserna uppvisar alltså en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 1.2 är mycket god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	17	14	2	1	34
Andel insatser	50 %	41 %	6 %	3 %	100 %

Tabell 2. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 1.2.

Några exempel på uppnådda resultat (fler finns i bilaga 1):

- Ökad medvetenhet om barns rättigheter i skolor i Demokratiska republiken Kongo. Flickor vågar anmäla övergrepp och användandet av fysisk bestraffning har minskat påtagligt i de skolor som berörts av insatsen (Equmeniakyrkan, insats 12:009).
- Föreställningar och myter om funktionsnedsättningar (att de beror på förbannelser eller är smittsamma) har förändrats genom ökad kunskap i lokalsamhällen i Mymensingh och Kendua, Bangladesh. Därigenom har också situationen förbättrats för personer med funktionsnedsättning och deras inkludering i samhället har ökat (Kväkarhjälpen, insats 12:014).
- Ökad förståelse och förändrade attityder inom kyrkor regionalt i Afrika vad gäller stigma och diskriminering av hiv-positiva. Hiv och aids har mainstreamats i teologiska

institutioners läromedel och tystnaden har brutits om hittills tabubelagda ämnen som könsbaserat våld och alternativa maskuliniteter (Equmeniakyrkan, insats 10:005).

Måluppfyllelse 1.3 - Ökad tillit mellan samhällsgrupper

Av 111 slutrapporterade insatser har 7 haft insatsmål med koppling till programdelmål 1.3, vilket utgör 6 procent av insatserna. Detta motsvarar också ganska väl dessa insatsers andel av den totala slutrapporterade projektvolymen. Ca 23 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 7 procent av den totala volymen på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- Insatserna är fördelade på regionerna Afrika, Asien, Östeuropa och Globalt.
- Tre insatser i Afghanistan, Pakistan och Etiopien är de som tydligast kopplar till programdelmålet. Dessa insatser har haft en inriktning mot eller insatsmål som fokuserat fredsbyggande och fredlig samlevnad mellan samhällsgrupper, interreligiös dialog, samt ökad tillit och interaktion mellan olika etniska grupper.
- Övriga insatser har haft en lösare koppling till programdelmålet med insatsmål som rört bland annat ökad inkludering i samhället av minoritetsgrupper eller förändrade relationer i samhället mellan t.ex. lärare och föräldrar.

Av de 7 insatserna bedöms 3 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 3 insatser har nått resultat något under förväntan och endast 1 insats bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. 86 procent av insatserna uppvisar alltså en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 1.3 är god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	3	3	1	0	7
Andel insatser	43 %	43 %	14 %	0 %	100 %

Tabell 3. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 1.3.

Några exempel på uppnådda resultat:

- De religiösa ledare i Pakistan som nåtts av insatsen är intresserade av fortsatt deltagande i interreligiös dialog och har en positiv inställning till fredlig lösning av konflikter med kopplingar till religion. De visar på ömsesidig acceptans och ökad förståelse gentemot varandra (Equmeniakyrkan, insats 11:007).
- Deltagande i Sustained Dialogue och fredsklubbar på Addis Ababa University i Etiopien har bidragit till förändrade attityder bland studenterna gentemot personer från andra

etniska grupper. Tilliten mellan olika grupper har också ökat. 27 procent av deltagarna säger att de litar på andra människor, jämfört med 17 procent i en kontrollgrupp (Life & Peace Institute, insats 12:028).

Analys av resultat på samhällsnivå

En stor del av de slutrapporterade insatserna har bidragit till förändring på samhällsnivå, särskilt vad gäller programdelmål 1.1 om påverkan på lagar och beslut och programdelmål 1.2 om förändrade attityder och beteenden. Med hänsyn tagen till insatsernas omfattning i förhållande till total projektvolym har mer än hälften av insatserna haft mål med koppling till påverkansarbete gentemot beslutsfattare och myndigheter, vilket vi ser som särskilt positivt då tidigare analyser (bland annat i rapporten till Sida för 2009-2011) visat på en svagare koppling till programdelmålet.

Vi kan inte dra några slutsatser om att förekomsten av påverkansarbete ökat över tid i de insatser vi stödjer, men en viktig lärdom är att en viktad analys ger en annan bild av insatsernas bidrag till programdelmålen jämfört med om man bara ser till antal insatser utan att ta hänsyn till deras storlek. Detta är första gången SMR gör en sådan viktad analys och metoden kan också med fördel användas som ett verktyg för analys av insatsportföljens sammansättning under ett specifikt verksamhetsår.

Den bedömning vi gör är att de slutrapporterade insatserna sammantaget har haft en hög relevans i förhållande till samhällsmålet och att de bidragit till en rad goda resultat på denna nivå. Det ska framhållas att det även inom andra programdelmål finns resultat som också handlar om påverkan eller ökad kapacitet hos rättighetsinnehavare att påverka. Det gäller bland annat mål på organisationsnivå om ökad organisering (programdelmål 2.1) och mål på individnivå om ökad förmåga hos människor att utkräva sina rättigheter (programdelmål 3.2), vilket visar hur SMR:s förändringsteori hänger samman.

Påverka skyldighetsbärare på olika nivåer

I den externa effektutvärdering som gjorts under perioden (se bilaga 4) är en av observationerna att de resultat på samhällsnivå som lyfts fram i de 40 projektutvärderingar som effektutvärderingen tittat på, i högre grad rör förändring på lokal nivå än långsiktiga förändringar på "system-" eller nationell nivå. SMR:s egen resultatanalys, baserat på de 111 slutrapporterna, visar dock att det finns gott om exempel på resultat även på en högre policynivå. Påverkan har genom insatserna skett gentemot skyldighetsbärare på flera olika nivåer, från det lokala sammanhanget till den internationella nivån, och i detta spelar olika organisationer ibland olika och kompletterande roller.

Ett exempel som kan åskådliggöra detta samspel mellan olika nivåer är hur stödet till Equmeniakyrkans samarbete med Kyrkornas världsråd inom ramen för insats 10:005 bland annat inneburit stöd till internationell påverkan kring klimatfrågan och förhandlingarna om ett nytt klimatavtal. Som en internationell ekumenisk aktör och en samlande kraft för medlemskyrkor över hela världen kan Kyrkornas världsråd ta en sådan påverkansroll. Samtidigt representerar organisationen en stor bredd av kyrkor med förankring på gräsrotsnivå, som tar andra roller i sina respektive lokala sammanhang. Till exempel samarbetar Equmeniakyrkan även med en kyrka i Ecuador där man genom insats 10:006

arbetat för att öka medvetenheten kring miljöfrågor hos lokala kyrkor samt deras kapacitet att påverka och arbeta för en bättre miljö i sitt närsamhälle.

Exempel finns också på organisationer med förmåga att påverka så väl lokalt som nationellt. SMR har bland annat beskrivit detta i den årliga lägesrapporten till Sida för 2014 där vi lyfter fram tre exempel på processen från lokal mobilisering till nationellt påverkansarbete. Ett av dessa är Kristna fredsrörelsens stöd till samarbetsorganisationen Justapaz i Colombia (insats 11:100) och dess arbete för rätten till samvetsvägran. Justapaz är ett bra exempel på en organisation som både tar rollen av att förändra attityder, stärka och mobilisera kyrkor lokalt, samt driva juridiska processer och påverka för förändrad lagstiftning nationellt. Detta är också något som SMR studerat närmare och dragit lärdomar kring i vår lärostudie kring religion och jämställdhet (bilaga 5).

I effektutvärderingen framkommer också, genom de besök som utvärderaren gjorde till två av Erikshjälpens samarbetsorganisationer i Kambodja, tydliga exempel på hur påverkansarbete faktiskt sker på olika nivåer men kanske inte alltid kommer fram i organisationernas rapportering.

Att förändra uppåt och neråt, i det stora och i det lilla, är en viktig del i hur SMR förstår och tillämpar ett rättighetsperspektiv i utvecklingssamarbetet. För att åstadkomma långsiktig och hållbar förändring är det lika viktigt med påverkan på attityder och beteenden hos skyldighetsbärare lokalt som påverkan nationellt och globalt. Att fortsätta utveckla och stärka kopplingarna däremellan är därför en viktig målsättning för SMR framöver.

Att visa på och nå förändring

Vad gäller påverkan på lagar och politiska beslut är det relativt enkelt att visa på konkret förändring när den väl sker. Antingen har en ny lag antagits eller så har den inte. Att visa på orsakssamband och härleda ett visst resultat till en specifik påverkansinsats är betydligt svårare. I rapportunderlaget finns dock goda exempel på organisationer som på ett tydligt sätt förmår, inte bara beskriva resultat, utan också visa på sitt eget bidrag in i olika förändringsprocesser. Ett exempel på detta är rapporten från Kristna fredsrörelsens program (insats 11:100) där ett arbete skett tillsammans med samarbetsorganisationer för att påverka nationell vapenlagstiftning och få ett internationellt vapenhandelsavtal på plats. Civilsamhällets bidrag in i dessa processer styrks bland annat genom uttalanden från externa bedömare som citeras i rapporten.

Att nå konkreta resultat av påverkansarbete är en utmaning eftersom det ofta finns en rad faktorer bortom organisationernas kontroll som påverkar måluppfyllelsen. Ett exempel på detta är Barnmissionens och EPTF:s arbete med entreprenörskapsutveckling i Kenya (insats 09:045), där myndigheterna helt enkelt inte bidragit med det stöd och den kostnadstäckning som de faktiskt utlovat, vilket gjort att SMR bedömt resultaten som svaga.

SMR har tidigare identifierat långsiktighet som en viktig framgångsfaktor för att nå resultat (bland annat i rapporten till Sida för 2009-2011), vilket också är en viktig lärdom kring vad som lett till resultat i de slutrapporter som nu analyserats. Förändring tar tid och kräver långsiktigt engagemang, uthållighet och ett strategiskt tänkande i påverkansarbetet, vilket Kristna fredsrörelsens rapport från insats 11:100 tydligt pekar på i relation till arbetet med vapenhandelsavtalet ATT och folkmordsprocessen i Guatemala.

Organisering som grund för påverkan

En insats inom programdelmål 1.1 bedömdes inte ha nått några resultat alls i relation till målet. Det är Equmeniakyrkans och samarbetsorganisationen ADSIM:s arbete i Nicaragua bland ursprungsbefolkningen i Mayangna Sauni As-territoriet i Bonanza (insats 09:032). De svaga resultaten vad gäller påverkan beror enligt rapporten och SMR:s bedömning i huvudsak på yttre faktorer. Samarbetet med den lokala organisationen MASAKU som företräder ursprungsbefolkningen i territoriet har inte fungerat, på grund av interna motsättningar inom MASAKU. Utan en egen organisatorisk plattform eller möjlighet att samordna sig med MASAKU har det varit svårt för rättighetsinnehavarna att komma framåt i påverkansarbetet.

Insatsen i Nicaragua följdes av en fortsättning i form av insats 13:024, som också ingår i slutrapportsunderlaget och där arbetet utvecklats utifrån vad som tidigare gjorts. Det är intressant att jämföra resultaten och genomförandet av dessa båda insatser. I bedömningen av den senare rapporten konstaterar SMR liksom vad gäller den första rapporten, att externa faktorer varit avgörande i de fall insatsmålen inte helt har nåtts. Även i denna fas av arbetet har det funnits samarbetsproblem med grund i fortsatt splittring och maktkamp inom den organisation som ska företräda befolkningen i territoriet och som nu benämns GTI-MSAS. Detta har fortsatt inneburit utmaningar för måluppfyllelsen, men trots detta har betydligt bättre resultat uppnåtts, på en nivå som SMR bedömt som något under förväntan.

En viktig orsak är att rättighetsinnehavarna nu fått stöd att organisera sig själva i ett kooperativ. Ett förtroende har börjat byggas upp för kooperativet hos relevanta myndigheter vilket bland annat ökat möjligheterna för territoriet att ta del av statliga medel för jordbruksutveckling, något som redan skett med viss framgång. Detta exempel bekräftar tidigare lärdomar från bland annat SMR:s lärandeutvärdering kring rättighetsperspektivet 2009-2011. Exemplet bekräftar också SMR:s förändringsteori, där vi framhåller just organisering som en viktig grund för påverkan och rättighetsbaserat arbete.

Best practice för ökad tillit i små utrymmen

Vad gäller programdelmål 1.3 om ökad tillit är det betydligt färre insatser som haft en koppling till målet än vad som varit fallet för programdelmål 1.1 och 1.2. Att det ser ut så vet vi sedan tidigare och bilden följer det mönster vi sett bland annat i den analys som gjordes i rapporten till Sida för 2009-2011. Här finns en möjlighet till utveckling samtidigt som vi vet att många insatser bidrar till att bygga tillit i samhället utan att det finns specifika insatsmål för det.

Bland de insatser som kopplar till programdelmål 1.3 finns dock några verkligt goda exempel och en av dessa insatser vill vi här lyfta fram som "best practice". Det gäller Life & Peace Institute och deras arbete i Etiopien (insats 12:028). I insatsen tillämpas en metod (Sustained Dialogue) för att i olika steg skapa dialog, bygga tillit och mobilisera till fredsbyggande initiativ. LPI använder konceptet även i andra länder och metoden har visat sig ge goda resultat. SMR stödjer nu pågående arbete där metoden används i Etiopien, Kenya och Sudan.

Slutrapporten från insats 12:028 utgör ett bra exempel på hur resultat kan verifieras. Som utvärderingsmetod har bland annat randomiserade studier använts, där attitydförändring

bland deltagare i insatsen har följts upp genom jämförelse med en kontrollgrupp. Utvärderingen visar också tydligt att tilliten ökat bland deltagarna som ett resultat av insatsen.

SMR vill särskilt lyfta fram insatsen som en "best practice" när det gäller arbete i kontexter med litet utrymme för det civila samhället att verka. Genom att söka samarbete med aktörer som undantagits från Etiopiens begränsande NGO-lag (Charities and Societies Proclamation Act) och utveckla nya innovativa samarbetsformer med bland annat universitet, där man drar nytta av universitetens relativa självständighet som aktörer och den arena för mobilisering och organisering som campus erbjuder, utnyttjar man det utrymme som faktiskt finns att stärka det civila samhället och bidra till en fredlig utveckling.

Bland våra medlemsorganisationer har LPI identifierats som en organisation med särskilt god kunskap om metoder och strategier för att arbeta i och vidga utrymmet i "small spaces". Därför gav vi LPI tillfälle att dela sina erfarenheter och hålla i ett lärandepass kring detta under våra medlemsdagar i januari 2016, för att låta andra medlemsorganisationer ta del av den kunskap som finns.

I slutrapporten från 12:028 finns flera lärdomar dokumenterade kring hur man kan arbeta och nå resultat i kontexter med litet utrymme för det civila samhället. I det fortsatta arbetet i Etiopien har LPI använt detta lärande i sin fortsatta utveckling av strategi och riskhantering, vilket följande utdrag från ansökan för den pågående insatsen 16:021 visar på:

Operating in a small space, such as Ethiopia, demands distinct strategies and measures to identify existing spaces, work within them, grow them and identify new ones. There is no blueprint for doing so, but there are certain strategies employed by LPI that have proven helpful and effective over recent years in Ethiopia:

- *Keep open and transparent relationships with all relevant actors, including authorities and civil society. Invest in regular meetings with authorities to inform about the work done.*
- *Work where engagement is feasible and accepted: The university space has been identified as one of those small spaces, where not only is there a need for peacebuilding (see above), but where this engagement is also accepted by a diversity of actors. The university campus is also a space for student civil society capacity building.*
- *Support universities in taking on their mandate of community engagement with peacebuilding components.*
- *Promote peacebuilding by providing evidence of its effectiveness. Engage with diverse actors, including government offices, in dialogue and seek win-win outcomes, rather than taking a confrontational approach.*
- *Accept that inevitably all local actors have a political standing (whether factual or perceived by other actors) and mitigate this by engaging with a wide range of actors in order to build diverse relationships.*
- *Seek legal reassurance through several channels; engage with mandated and exempted actors only.*
- *Be flexible and avoid rigid operational planning; seize windows of opportunities.*

Programmål 2 - Organisation

Programmålet på organisationsnivå har varit:

2. Starka och demokratiska organisationer med förmåga att påverka samhällsutvecklingen.

Programmålet har bestått av tre programdelmål:

2.1 Ökad organisering.

2.2 Stärkt kapacitet hos organisationer i det civila samhället att agera.

2.3 Stärkt samarbete mellan organisationer i det civila samhället och/eller mellan dessa och andra aktörer.

Måluppfyllelse 2.1 - Ökad organisering

Av 111 slutrapporterade insatser har 36 haft insatsmål med koppling till programdelmål 2.1, vilket utgör 32 procent av insatserna. Detta motsvarar ganska väl dessa insatserns andel av slutrapporterad projektvolym. Ca 90 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 29 procent av den totala volymen på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- Insatserna har genomförts i en bredd av regioner och länder, i både Östeuropa, Afrika, Latinamerika, Asien och Mellanöstern & Nordafrika. Målet om organisering finns med i en stor del av både projekt och program, oavsett tematisk inriktning eller sektor.
- Målen inom detta område finns på olika nivåer, och täcker in både skapande av självhjälpsgrupper, sammanslagningar av grupper till större kooperativ och federationer samt bildande och registrering av nya organisationer. De tematiska områdena är skiftande, men i många fall kommer människor samman för att stärka sina ekonomiska förutsättningar, sin rätt till hälsa eller för att arbeta för en annan utsatt grupp i samhället.

Av de 36 insatserna bedöms 18 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 14 insatser har nått resultat något under förväntan och 4 insatser bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. 89 procent av insatserna uppvisar alltså en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 2.1 är god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	18	14	3	1	36
Andel insatser	50 %	39 %	8 %	3 %	100 %

Tabell 4. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 2.1.

Några exempel på uppnådda resultat (fler finns i bilaga 1):

- I en insats i Kambodja har 10 585 solidaritetsgrupper för lånande och sparande bildats, och 1 012 bybanker har etablerats. Utsatta människor på landsbygden har därigenom fått ökade möjligheter att förändra sina livsvillkor (Erikshjälpen, insats 12:004).
- I Uganda har lokalsamhället mobiliserats i arbete för bland annat hiv-prevention, tillgång till hälsovård och utbildning. 13 nya CBO:s har bildats och registrerats. Dessa har börjat samorganisera sin kontakt med distriktsmyndigheter för att påverka dem i frågor som rör hälsa och utbildning (Barnmissionen, insats 10:016).
- I två lokala organisationer i Ukraina har antalet ledare fördubblats och unga människors demokratiska färdigheter har stärkts. Mobiliseringen har lett till att nya aktiviteter har startats och genomförts, som exempelvis nationella jämställdhetsdiskussioner och arbete med internflyktingar i Kiev, Kirovograd, Verkhovyna och Lutsk (KFUM, insats 12:402).

Måluppfyllelse 2.2 - Stärkt kapacitet hos organisationer

Av 111 slutrapporterade insatser har 85 haft insatsmål med koppling till programdelmål 2.2, vilket utgör 77 procent av insatserna. Många är små värdehöjande insatser, men andelen av den totala projektvolymen är ändå hög, vilket visar att stärkt kapacitet hos organisationer är ett viktigt mål även i större program. Ca 260 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 84 procent av total volym på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- Insatserna återfinns i en bredd av samarbetsländer i samtliga regioner. Mål om stärkta organisationer finns med i en stor del av insatserna, oavsett tematisk inriktning. Stärkt kapacitet är även huvudmålet i många av de värdehöjande insatser som har genomförts.
- Insatsmålen inom detta område rör stärkande av organisationer både vad gäller identitet, tematisk kapacitet, interndemokrati och framtagande av strukturer och system för styrning och kontroll. I vissa fall har samarbetsorganisationer själva stärkts, och i andra insatser har samarbetsorganisationen stärkt andra aktörer i civilsamhället.

Av de 85 insatserna bedöms 41 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 29 insatser har nått resultat något under förväntan och 13 insatser bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. 82 procent av insatserna uppvisar alltså en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 2.2 är relativt god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	41	29	13	2	85
Andel insatser	48 %	34 %	15 %	2 %	99 %

Tabell 5. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 2.2

Några exempel på uppnådda resultat (fler finns i bilaga 1):

- I Bangladesh har CBO:s fått ny kunskap om och blivit mer aktiva i arbete mot mäns våld mot kvinnor. De har ökad kunskap om värderingar, rättigheter, rättsliga frågor och procedurer samt om hur man konkret stödjer en person i att söka stöd från rätt myndighet. Våld i hemmet har minskat till följd av detta, i de byar där man har arbetat (Kväkarhjälpen, insats 12:014).
- I Nepal har 60 lokala organisationer deltagit i ett program för kapacitetsutveckling. 40 av dessa har tagit fram nya strategiska planer, som används i framtagandet av projekt och program och som tydliggör roll, vision och uppdrag. 47 organisationer har tagit fram policyer och riktlinjer som rör organisationens rutiner och styrning, som t ex personal- och ledningsfrågor och ekonomisk styrning och kontroll. Organisationerna arbetar på ett mer effektivt sätt med revisioner och ekonomisk rapportering, vilket främjar ansvarstagande och transparens. 20 organisationer har dessutom fått kunskap om och har genomfört social audits (Evangeliska Frikyrkan, insats 08:053).
- 25 personer från Erikshjälpens samarbetsorganisationer i Västafrika har fått en ökad medvetenhet och kunskap kring SRHR i relation till barn och unga. De har stärkts i sin förmåga att medvetandegöra och utbilda andra och de nya insikterna har omsatts i praktik genom inkludering av aktiviteter i pågående projekt och delande av kunskap inom organisationerna. Insatsen har bidragit till att bryta olika tabun kring sexualitet hos deltagarna (Erikshjälpen, insats 12:398).

Måluppfyllelse 2.3 - Stärkt samarbete mellan olika aktörer

Av 111 slutrapporterade insatser har 36 haft insatsmål med koppling till programdelmål 2.3, vilket utgör 32 procent av insatserna. Detta motsvarar också ganska väl dessa insatsers andel av den totala slutrapporterade projektvolymen. Ca 85 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 28 procent av den totala volymen på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- Insatserna har genomförts i en bredd av regioner och länder, i både Östeuropa, Afrika, Latinamerika, Asien och Mellanöstern & Nordafrika.
- Målen inom detta område finns på olika nivåer, alltifrån att främja mindre samarbeten till att delta i stora globala sammanhang. De rör både organisationers samverkan med varandra och organisationers samverkan med myndigheter och andra aktörer. Ofta handlar det om att gå samman för att tillsammans utveckla kunskap inom en tematisk rättighetsfråga och att använda sin gemensamma plattform för påverkansarbete på lokal eller nationell nivå.

Av de 36 insatserna bedöms 22 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 10 insatser har nått resultat något under förväntan och 4 insatser bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. 89 procent av insatserna uppvisar alltså en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 2.3 är god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	22	10	4		36
Andel insatser	61 %	28 %	11 %		100 %

Tabell 6. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 2.3.

Några exempel på uppnådda resultat (fler finns i bilaga 1):

- Organisationer har mobiliserats för att samarbeta i fredsfrågor. Kristna fredsrörelsen ledde ett arbete med en deklARATION som undertecknades av mer än 300 religiösa ledare från 46 länder och som överlämnades till FN:s generalsekreterare under slutförhandlingarna kring det internationella vapenhandelsavtalet (ATT). Insatsen har bidragit till att höja kunskapsnivån hos trosbaserade organisationer (kristna, muslimska, judiska, buddhistiska och hinduiska) kring vapenhandelsfrågor. Ett konkret resultat är bildandet av ett asiatiskt interreligiöst nätverk för att arbeta med frågorna och ett annat att en muslimsk fredsorganisation tagit fram ett material kring islam och vapenhandel som spridits bland muslimska fredsorganisationer i flera länder (Kristna Fredsrörelsen, insats 11:100).
- I Sudan deltog samsamarbetsorganisationen ERRADA i ett nätverk för samhällsbaserad rehabilitering, Disability Forum, och initierade 30 möten med olika aktörer. Nätverkande var en central del i strategin och projektets framgångsrika nätverkande med andra ickestatliga organisationer är en viktig del i att insatsen nådde resultat. Genom samarbeten med olika aktörer fick barn med funktionsnedsättningar i läger för internflyktingar tillgång till särskild service (Evangeliska Frikyrkan, insats 11:009).

Analys av resultat på organisationsnivå

Att bidra till ett starkt civilsamhälle och att verka genom detta är själva kärnan i SMR:s strategi och förändringssyn. SMR bedömer det således som positivt att en stor del av insatserna under perioden har haft antingen huvudmål eller delmål på organisationsnivå. Sammantaget har måluppfyllnaden varit god, och rapporterna har lyft fram och kunnat verifiera resultaten på ett bra sätt.

De allra flesta insatserna har rört målet om ökad kapacitet hos organisationer. Hela 77 procent av insatserna under perioden har haft mål inom detta område, och måluppfyllelsen är god. De insatser som har mål för ökad organisering och för ökat nätverkande är färre, i båda fallen 32 procent av insatserna. Även inom dessa två områden har SMR bedömt måluppfyllelsen som god, men här identifieras även fler utmaningar och lärdomar, vilket utvecklas under respektive rubrik nedan.

Stärkande av organisationer är i sig ett mål, men det har ett värde bara när organisationer använder sin kapacitet för att bidra till positiv och hållbar förändring för individer och

samhällen. SMR:s förändringsteori lyfter fram att individer, organisationer och samhälle påverkar varandra och är beroende av varandra. När människor går samman och organiserar sig får de större möjlighet att påverka sin egen situation. De får även en gemensam röst och kan utkräva sina rättigheter tillsammans. Samarbeten, nätverkande och breda plattformar för samverkan med andra aktörer stärker ytterligare dessa förutsättningar.

SMR bedömer att målen och resultaten på organisationsnivå på ett tydligt sätt visat på denna koppling, i flertalet av de insatser som nu slutrapporteras. Rapporterna pekar på att resultaten för organisationerna har bidragit till verklig förändring för människor.

Att ta organiseringen till nästa nivå

36 insatser har på olika sätt haft mål för mobilisering och organisering av människor. I vår analys av resultaten inom programdelmålet framkommer en del skillnader. För insatser som kommer in i ett tidigt skeende av organisering och där organisering har påbörjats under insatsperioden finns ofta goda resultat. I flera fall rapporteras hur grupper och organisationer har bildats och redan i inledningsfasen stärkt individer. Flera rapporter beskriver hur utsatta individer och grupper har stärkts genom att komma samman, och därigenom kunnat närma sig makthavare och utkräva rättigheter.

Spar- och lånegrupper, bybanker, självhjälpsgrupper, CBO:s, kooperativ och andra former av både informella och formellt registrerade former av organisering beskrivs. Att människor genom organiseringen har fått kunskap om sina rättigheter är ett vanligt resultat, men i flera fall rapporteras om mer långtgående förändringar. I Uganda har nybildade CBO:s gjort att människor lyckats utkräva sin rätt till hälsovård (insats 10:016), i Kambodja har organiseringen bidragit till förbättrad ekonomi (insats 12:004) och i Bangladesh har organiseringen lett till att befolkningen på katastrofutsatta platser har högre beredskap för att hantera översvämningar (insats 12:014).

Vad gäller nästa steg av organisering, som att få grupper att bilda federationer, att påverka församlingar att gå ihop i sammanslutningar för att driva en fråga, eller för att registrera lösare sammanslutningar till organisationer, finns också goda resultat, men också utmaningar. Svenska Bibelsällskapet uppvisar t.ex. goda resultat i sina insatser för hiv-prevention via kyrkor vad gäller ökad kunskap och kapacitet inom kyrkorna, men rapporterar om svårigheter att få kyrkorna att gå samman i egna samarbeten och att bilda nya organisationer inom Good Samaritan-nätverket (insats 09:048).

SMR drar slutsatsen att vi och våra medlems- och samarbetsorganisationer måste fortsätta att aktivt föra ett samtal om värdet av mobilisering och en organisationsutveckling som går utöver ren kapacitetsutveckling i enstaka frågor. Det finns ofta direkta incitament för att delta i en kapacitetsutvecklingsinsats, eller att gå med i en grupp för att få tillgång till lån, men vikten av vidare, långsiktig organisering kan vara svårare att se och behöver därför alltid lyftas fram. Det kan t.ex. handla om att diskutera det demokratiska mervärdet av att mikrofinansgrupper går samman i ett kooperativ, och att självhjälpsgrupper går samman och blir en förening.

Ökad relevans och effektivitet genom stärkta organisationer

SMR:s analys pekar på att det finns många och goda resultat på organisationsnivå, framför allt vad gäller att stärka kapaciteten hos de implementerande samarbetsorganisationerna samt att de i sin tur stärker andra organisationer i sina nätverk. Den externa effektutvärdering (bilaga 4) som gjorts under perioden pekar på samma sak. Den lyfter fram att ett vanligt resultat är ökad kapacitet för påverkansarbete, och att kapaciteten används för att utkräva rättigheter från myndigheter.

Många organisationer har bearbetat sin identitet, sin vision och sina strategier. SMR ser detta som centralt för att organisationer ska kunna vara relevanta aktörer i samhället och samarbeta med andra på ett sätt som främjar bistånds- och kostnadseffektivitet och ett samarbete där olika aktörer gör sin del i ett större utvecklingsarbete. Starka organisationer kan utgöra en viktig förändringskraft i samhället och ju tydligare deras röst är, desto bättre är de på att kanalisera medborgerligt inflytande, vilket flera exempel visar på, däribland insats 08:035 i Nepal.

SMR ser positivt på att flera organisationer har bearbetat sina egna värderingar och arbetssätt vad gäller demokrati och jämställdhet. Detta ökar förutsättningarna för att arbetet som genomförs ska präglas av samma värderingar. Organisationerna kan även vara viktiga förebilder och utgöra en skola i demokrati på platser där demokratin inte fungerar. Ett exempel på ett arbete inom detta område är KFUM:s insats i Palestina som lett till att tolv organisationer har utvecklat och antagit jämställdhetspolicyer, och att tio av dem även redovisar att de har fler kvinnliga deltagare vid sina aktiviteter (insats 12:025).

Organisationer har även ökat sin kunskap och kapacitet inom en rad tematiska frågor, som t.ex. jämställdhet, funktionsnedsättning, hiv, barns rättigheter, fred och miljö (bland annat genom insatserna 09:048, 10:016, 11:100, 12:013, 12:014 och 12:025). En del kapacitetsutveckling har även rört utformande av riktlinjer, system för administration och ekonomihantering och strukturer för att organisationerna ska kunna utöva god styrning och kontroll (t.ex. insats 11:020).

Inom målet ryms flera värdehöjande insatser. Några av dem har gällt kapacitetsutveckling, men även förstudier inför längre projekt och program (t.ex. insats 14:397) som man sedan ansökt om och av vilka en del nu är godkända och pågående.

Olika former av samarbete och nätverkande

Vad gäller resultat för samverkan med andra aktörer bedömer SMR måluppfyllelsen som god. Majoriteten av de rapporterade förändringarna handlar om stärkt samarbete mellan olika civilsamhällesorganisationer. SMR ser att detta har spelat stor roll för koordinering av verksamheten, erfarenhetsutbyte, men också för ett gemensamt påverkansarbete. Ofta bygger samarbetet på att organisationer kommer samman och får kunskap och kapacitet, samt bildar en gemensam plattform, i olika tematiska frågor. I flera fall har SMR:s medlems- och/eller deras samarbetsorganisationer haft en ledande och drivande roll i dessa nätverk eller fungerat som expert. Detta gäller t.ex. Kristna freds rörelsen och deras samarbetsorganisationers arbete med vapenhandelsavtalet ATT (11:100).

I andra fall har insatserna lett till stärkt samarbete mellan samarbetsorganisationer och myndigheter på lokal och nationell nivå. Organisationerna fungerar ibland som en brygga

mellan skyldighetsbärare och rättighetsinnehavare och möjliggör att befintliga program och statlig service kommer rättighetsinnehavare till del. I andra fall ser organisationerna att myndigheter visar en vilja att ta ökat ansvar, men är i behov av kapacitetsutveckling och utbildning. Detta gäller i kontexter som präglas av politisk instabilitet och/eller extrem ekonomisk fattigdom och där staten saknar resurser. Flera insatser rapporterar om hur det långsiktiga samarbetet med myndigheter fungerat som ett effektivt påverkansarbete och hur myndigheter har gått mot ökat ansvarstagande, t.ex. ERRADA:s nätverkande arbete i Sudan, som har bidragit till att barn med funktionsnedsättningar i läger för internflyktingar har fått tillgång till särskild service (insats 11:009).

Rapporten från effektutvärderingen säger att exemplen på nätverkande på en högre nivå, till exempel med internationella organisationer, i nätverk med stora nationella aktörer och med myndigheter på nationell nivå är relativt få i de 40 utvärderingar som där har studerats. Detta stämmer inte helt med SMR:s egen analys och bedöms ha att göra med de utvärderingar som utgjorde underlag för effektutvärderingen. SMR tar dock med sig rekommendationen från utvärderingen att flera samarbetsorganisationer kan uppmontras och utmanas att bredda sitt samarbete och att sträva ännu högre i sitt påverkansarbete, för att nå sin fulla potential och nå större förändringar på samhällsnivå.

Best practice och framgångsfaktorer

I insatsrapporteringen identifieras många framgångsfaktorer för effektivt stärkande av organisationer. En sådan är att personer på olika nivåer i en organisation behöver finnas med i organisationsutvecklande processer, inte minst *ledarskapet*. Att det finns ett *brett ägarskap* och att organisationer själva *vill* förändras är en annan viktig faktor. Insatser som inte är förankrade utan bygger på att förändring pådyvlas utifrån innebär alltid en stor risk. För att uppnå goda och uthålliga resultat är förankringen central och en förutsättning för ett sådant arbetssätt är att låta förändringen *ta tid*. Ett exempel som illustrerar hur man på ett bra sätt tagit hänsyn till dessa faktorer är Lepramissionens insats 12:012 i Indien. Insatsens syfte var att ge samarbetsorganisationen ökad kapacitet att stärka personer med lepra och/eller funktionsnedsättning på ett rättighetsbaserat sätt. Insatsen pågick i tre år och omfattade både ledare, personal och volontärer. De resultat som uppnåddes var ökad kunskap och kapacitet inom alla nivåer av organisationen, särskilt vad gäller mänskliga rättigheter och påverkansarbete. Volontärer som har fått utbildning genom Training of Trainers-metoden har redan börjat påverka myndigheter och krav som ställts gentemot dessa har tillgodosetts under insatsens gång. Flera deltagare rapporterar att de har förändrat sina attityder och sitt beteende i jämställdhetsfrågor. Organisationen som helhet har i och med insatsen tagit ytterligare steg framåt från att längre tillbaka ha varit en "patientfokuserad" organisation till att nu bli en "personfokuserad" organisation som arbetar holistiskt, förebyggande och rättighetsbaserat med människor, istället för att enbart behandla sjukdomar. Manualer har skrivits och översatts till olika språk och tryckts så att de kan användas i vidareutbildning av personal.

ADRA Uganda är en samarbetsorganisation vars arbetssätt illustrerar ytterligare några viktiga framgångsfaktorer. Deras goda resultat vad gäller organisationsstärkande lyfts bland annat fram i effektutvärderingen. ADRA Uganda säger att tydlighet i *identitet och roll* är viktigt för framgång och hänvisar till vikten av att ha en klar förändringsteori. Man har

arbetat med att bilda nya CBO:s och har utbildat existerande organisationer. Här nämns *aktivt deltagande* från rättighetsinnehavare själva och *representativitet* som nyckelfaktorer för att främja framväxten och stärkandet av legitima förändringsaktörer. Genom att använda den deltagaraktiva metoden REFLECT har man låtit både nybildade grupper och befintliga organisationer formulera de problem de vill åtgärda och hitta sin egen roll i detta. 70 procent av de deltagande organisationerna använder nu sin ökade kapacitet och medvetenheten om sin roll i samhället till att påverka myndigheter. Konkreta resultat av detta påverkansarbete är bland annat att ett hälsocenter har byggts (insats 11:101).

Svårigheter och risker

Problem i genomförande och svaga resultat beror ofta på att insatser präglats av motsatsen till de framgångsfaktorer som nämnts ovan. Det kan t.ex. vara att ledarskapet i en organisation inte funnits med i planering och genomförande, att det inte funnits ett brett ägarskap och att behov och idéer i alltför stor utsträckning definierats och kommit utifrån. Rapporterna visar att svag förankring i flera fall går hand i hand med att det inte finns en realistisk tidsplan. Dessa problem har funnits i några av de värdehöjande insatserna, t.ex. en insats med målet att starta ett hälsonetverk i de två Kongoländerna (insats 13:397) och en insats för att ta fram en strategi för en samarbetsorganisation i Centralafrikanska republiken (insats 14:395).

Yttre risker och svårigheter har i viss utsträckning påverkat insatserna och resultaten negativt i vissa fall. Det gäller t.ex. de samarbetsländer som under insatsperioderna har präglats av oroligheter och inbördeskrig. Några av de insatser som bedömts ha resultat mycket under förväntan, eller inga resultat, finns i länder som Somalia (Somaliland och Puntland) och Afghanistan, men vad gäller arbete på organisationsnivå tycks dock interna faktorer och risker spela större roll för om resultaten varit svaga än externa risker.

Utrymmet för civilsamhället har varit kringskuret i flera samarbetsländer, och i vissa av dessa länder har situationen förvärrats genom bland annat lagar som rör registrering och möten. De allra flesta insatser med mål på organisationsnivå har dock även i denna typ av kontexter, liksom i konfliktdrabbade länder, kunnat genomföras med goda resultat. Detta tyder på att SMR, medlems- och samarbetsorganisationerna har haft medvetenhet om kontextuella risker och att riskhanteringen överlag har varit god. SMR och medlemsorganisationerna har haft en nära dialog och tillåtit flexibilitet i alla led för att i största möjliga mån kunna genomföra planerade insatser, vilket har varit en förutsättning för genomförandet.

Programsmål 3 - Individ

Programmålet på individnivå har varit:

3. Goda förutsättningar för utsatta människor att förändra sina livsvillkor.

Programmålet har bestått av tre programdelmål:

3.1 Ökad medvetenhet om och/eller förmåga hos utsatta människor att använda, försvara och utkräva sina rättigheter.

3.2 Ökade möjligheter för utsatta människor att själva påverka sin situation.

3.3 Förbättrade livsvillkor för utsatta människor.

Måluppfyllelse 3.1 - Ökad förmåga att använda, försvara och utkräva rättigheter

Av 111 slutrapporterade insatser har 35 haft insatsmål med koppling till programdelmål 3.1, vilket utgör 32 procent av insatserna. Samtidigt har flera av dessa insatser utgjorts av större program vilket gör att deras andel av den totala slutrapporterade projektvolymen är betydligt högre. Ca 181 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 59 procent av den totala volymen på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- De flesta insatserna har genomförts i Asien (11 insatser) och Afrika (9 insatser). Flera insatser har utgjorts av globala program och samtliga regioner utom Latinamerika finns representerade. Inom de globala programmen har dock insatser genomförts även i denna region, t.ex. genom Kristna Fredsrörelsens arbete i Colombia, Guatemala och Mexiko (insats 11:100).
- Det finns en stor tematisk bredd bland insatserna. Många insatsmål kan kopplas till kvinnors rättigheter och egenmakt (inklusive i konflikttrabbade kontexter) eller stärkande av barn och unga. Vidare rör många insatser olika former av social mobilisering och påverkansarbete som ett led i att öka individers förmåga att själva förändra sin situation. Andra insatser berör frågor som hälsa (inklusive hiv och SRHR), fredsbyggande, miljö, eller rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Av de 35 insatserna bedöms 23 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 10 insatser har nått resultat något under förväntan och endast 2 insatser bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. 94 procent av insatserna uppvisar alltså en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 3.1 är mycket god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	23	10	1	1	35
Andel insatser	66 %	29 %	3 %	3 %	101 %

Tabell 7. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 3.1.

Några exempel på uppnådda resultat (fler finns i bilaga 1):

- Kvinnors egenmakt och roll i familjen har stärkts bland afghanska flyktingar i Iran, genom arbete för ökad läskunnighet, "life skills" och förbättrade försörjningsmöjligheter. Kvinnorna i målgruppen deltar nu i större utsträckning i beslutsprocesser och mäns attityder gentemot kvinnor har förändrats. Insatsen har också bidragit till att stärka barns

rättigheter då våld mot barn inom familjen har sjunkit med över 50 procent som ett resultat av samarbetsorganisationens arbete (Operation Mercy, insats 14:007).

- Genom arbete med preventiv närvaro i Colombia, Guatemala och Mexiko har förutsättningar skapats för försvarare av mänskliga rättigheter i Colombia att vara pådrivande i rättsprocesser, för vittnen till folkmordet i Guatemala att delta i rättegångar och för sociala rörelser i Mexiko att våga demonstrera för sina rättigheter. Det ökade handlingsutrymmet har lett till konkreta framsteg i folkmordsprocessen i Guatemala och till att organisationer som representerar ursprungsbefolkning och afrocolombianer i Colombia har kunnat arbeta för sina rättigheter och har fått laglig rätt till sin mark (Kristna fredsörelsen, insats 11:100).
- I Egypten har en insats i två byar på landsbygden i Sohag och Assiut med fokus på bland annat rätten till hälsa och utbildning, jämställdhet och medborgerliga rättigheter lett till att runt 1750 personer stärkts genom ökad medvetenhet om mänskliga rättigheter och att dessa respekteras i högre grad. Exempel på detta är att 720 personer har fått ID-kort, 144 personer har fått sin rätt till pension tillgodosedd, 360 personer har fått födelsebevis och 576 personer har fått röstkort, vilket även stärker förutsättningarna för att dessa personer ska kunna använda och utkräva andra rättigheter (Evangeliska Frikyrkan, insats 11:008).

Måluppfyllelse 3.2 - Ökade möjligheter för utsatta att påverka sin situation

Av 111 slutrapporterade insatser har 51 haft insatsmål med koppling till programdelmål 3.2, vilket utgör 46 procent av insatserna. Tittar man på andelen av den totala slutrapporterade projektvolymen blir dock siffran något högre. Ca 187 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 61 procent av den totala volymen på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- Insatserna har genomförts i ett stort antal länder. Flest insatser har genomförts i Afrika, inklusive tre större regionala program för Västafrika. Alla regioner finns representerade: Afrika, Asien, Mellanöstern & Nordafrika, Latinamerika och Östeuropa. Fyra insatser har också genomförts på global nivå.
- Flertalet insatsmål med koppling till programdelmålet har fokuserat på att stärka målgruppens ekonomiska egenmakt, ofta med särskilt fokus på kvinnor. Andra återkommande tematiska områden inkluderar hälsa (inklusive SRHR), entreprenörskap, jämställdhet, utbildning och jordbruksutveckling.
- Miljöfrämjande komponenter har varit en del av ett antal insatser, i form av att utsatta grupper fått en ökad förmåga att skydda sin närmiljö och nyttja naturresurser på ett uthålligt sätt, vilket också stärker förutsättningarna att skapa goda livsvillkor.

Av de 51 insatserna bedöms 33 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 15 insatser har nått resultat något under förväntan och enbart 3 insatser bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. Även här uppvisar 94 procent av insatserna en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 3.2 är mycket god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	33	15	1	2	51
Andel insatser	65 %	29 %	2 %	4 %	100 %

Tabell 8. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 3.2.

Några exempel på uppnådda resultat (fler finns i bilaga 1):

- Genom träning i entreprenörskap och mentorskapsprogram har 492 nya jobb för unga skapats i Kenya. Mer än 85 procent av de individer som tränats har antingen startat nya företag, expanderat sina existerande verksamheter eller hittat en formell eller informell anställning. (Barnmissionen, insats 09:045)
- Stärkt skydd för barns rättigheter genom ökad medvetenhet och organisering i lokalsamhällen i Burkina Faso. 17 kommittéer för barns rättigheter har bildats och genom organiseringen har 13 fall av kränkningar mot barns rättigheter kunnat anmälas, påverkas och lösas. Kränkningarna har exempelvis varit relaterade till kvinnlig könsstympning, våld mot barn, tidiga äktenskap och tvångsgiftermål (Erikshjälpen, insats 09:018).
- Ökad förmåga hos rättighetsinnehavare i Thailand att gemensamt i sitt lokalsamhälle identifiera och lösa problem. Ett nytt sätt att tänka kring självförsörjning har utvecklats, vilket har förbättrat målgruppens ekonomiska situation. Genom ökad kunskap och medvetenhet har målgruppen också utvecklat sin förmåga att skydda sin närmiljö, vad gäller minskad förorening av vatten och återplantering av träd för att bevara de lokala skogarna (Evangeliska Frikyrkan, insats 09:024).

Måluppfyllelse 3.3 - Förbättrade livsvillkor för utsatta människor

Av 111 slutrapporterade insatser har 59 haft insatsmål med koppling till programdelmål 3.3, vilket utgör 53 procent, eller drygt hälften, av insatserna. I relation till den totala slutrapporterade projektvolymen är andelen ännu högre. Ca 238 miljoner kronor i Sidamedel har gått till insatser med koppling till målet. Det motsvarar 77 procent av den totala volymen på 308 miljoner kronor.

Kort om insatserna och målens inriktning:

- De flesta insatserna har genomförts i Afrika och Asien. Även övriga regioner finns representerade, liksom 8 globala program.
- Då en så pass stor del av de slutrapporterade insatserna kopplar till programdelmålet är det svårt att säga något generellt om insatserna och målens inriktning. De flesta av de tematiska områden som SMR:s medlemmar arbetar med täcks in. Många större program men även mindre insatser har ofta en bred ansats som innebär att man bidrar till förbättrade livsvillkor för utsatta grupper vad gäller flera olika områden, som exempelvis

rätt till hälsa, utbildning och försörjning. Vissa insatser har en tydlig inriktning mot en specifik grupp av rättighetsinnehavare som t.ex. barn eller personer med funktionsnedsättning, eller mot ett specifikt tematiskt område som t.ex. fredsbyggande, entreprenörskap eller jordbruksutveckling.

Av de 59 insatserna bedöms 26 insatser ha nått resultat i nivå med eller över vad som var förväntat. 25 insatser har nått resultat något under förväntan och 8 insatser bedöms ha nått resultat mycket under förväntan eller inga resultat alls. 86 procent av insatserna uppvisar alltså en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Utifrån rapporteringsunderlaget bedömer SMR därmed att uppfyllelsen av programdelmål 3.3 är god.

	Resultat som förväntat eller över	Resultat något under förväntan	Resultat mycket under förväntan	Inga resultat	TOTALT
Antal insatser	26	25	6	2	59
Andel insatser	44 %	43 %	10 %	4 %	101 %

Tabell 9. Visar graden av bedömd måluppfyllelse för insatser med insatsmål kopplade till programdelmål 3.3.

Några exempel på uppnådda resultat (fler finns i bilaga 1):

- En rad goda resultat vad gäller tillgång till hälsa, utbildning och försörjning, samt ökad jämställdhet noteras inom ramen för IM:s globala program 12:102. Som ett resultat av samarbetsorganisationers påverkan i Moldavien erbjuder nu 40 nya skolor "inclusive education" för barn med funktionsnedsättning, vilket innebär en ökning av antal barn med funktionsnedsättning som deltar i utbildning med 56 procent i de områden som nåtts av insatsen. I Sydasiens ökade kunskapen om tuberkulos, sexuellt överförbara sjukdomar och sanitet hos omkring 10 000 individer. I Malawi har man i 120 byar slutat med tre skadliga kulturella praktiker med koppling till mäns kontroll över kvinnors sexualitet och skadligt sexuellt beteende. Avskaffandet av dessa praktiker har en stor och positiv effekt på kvinnors och flickors hälsa och rättigheter. På några platser i El Salvador har ungdomars tillgång till sexuell och reproduktiv hälsovård ökat genom förbättringar i fem hälsovårdsinstitutioners arbete. Genom arbete med ungdomsgrupper har unga kvinnor i El Salvador också stärkts till att hävda rätten till sin egen kropp. I Zimbabwe ökade inkomsten för 90 procent av de drygt 2 000 deltagarna i ett projekt som också stärkte kvinnors delaktighet i samhällslivet (Individuell Människohjäl, insats 12:102).
- Genom en insats i Palestina med fokus på utveckling av hållbara försörjningsmöjligheter och ökat deltagande i samhällslivet har 716 individer från utsatta grupper, främst unga kvinnor, fått yrkesutbildning och en starkare ställning på arbetsmarknaden. 441 av dessa individer har nu en högre inkomst som ett resultat av insatsen. 131 småföretag har startats, vilket är mer än dubbelt så många som målet (KFUM, insats 12:025).

- I Bangladesh har man i en insats med fokus på stöd till familjer att förbättra sina livsvillkor och sin ekonomiska situation inte bara bidragit till en inkomstökning i målgruppen på genomsnittliga 140 procent, men också till en stärkt motståndskraft mot naturkatastrofer i lokalsamhällena. 96 procent av hushållen i målgruppen har nu kunskap om hur man agerar vid en eventuell naturkatastrof jämfört med 17 procent vid projektets början. 27 lokala planer för katastrofriskreducering har också tagits fram i samarbete mellan lokalbefolkning och relevanta lokala aktörer (Erikshjälpen, insats 11:200).

Analys av resultat på individnivå

Den sammantagna bedömningen av resultatredovisningen för programmål 3 är att SMR:s stöd i hög grad lett till att bidra till att skapa goda förutsättningar för utsatta människor att förändra sina livsvillkor. Över hälften av de slutrapporterade insatserna har haft koppling till programdelmål 3.3 om förbättrade livsvillkor och hela 77 procent räknat som andel av projektvolym. Något färre insatser har bidragit till programdelmål 3.1 om ökad förmåga att använda, försvara och utkräva rättigheter liksom vad gäller programdelmål 3.2 om ökade möjligheter för utsatta människor att påverka sin situation. Sett till andelen av total projektvolym är det dock så mycket som runt 60 procent av insatserna som bidragit till vart och ett av dessa två programdelmål.

Måluppfyllelsen är god för samtliga programdelmål då i genomsnitt 91 procent av insatserna uppvisar en relativt hög grad av måluppfyllelse (resultat något under, i nivå med, eller över förväntan). Att SMR:s stöd är relevant på individnivå bekräftas också av den externa effektutvärdering som gjorts under perioden (se bilaga 4) där en rad goda exempel på förändring på individnivå framkommer.

SMR:s förändringsteori utgår från en förståelse av samhälle, organisation och individ som tre faktorer som påverkar varandra. SMR:s policy för rättighetsperspektivet tydliggör att individer är rättighetsinnehavare som genom sin delaktighet, sitt engagemang och sin organisering bidrar till att påverka samhällets utveckling. Att alla tre programmål är ömsesidigt samverkande blir tydligt i resultatrapporteringen för programmål 3, där förändring på individnivå ofta är tätt sammanlänkad med förändring på både samhälls- och organisationsnivå. I det samlade rapporteringsunderlaget finns flera exempel på detta, liksom exempel på framgångsrika metoder för att nå resultat vad gäller förbättrade livsvillkor.

Goda resultat med grund i rättighetsinnehavarnas deltagande

Inom ramen för Individuell Människohjälps globala program (insats 11:102) arbetade man med kapacitetsbyggande och erfarenhetsutbyte som kärnan i ett stöd till 32 olika samarbetsorganisationer. Flera olika faktorer kan sägas ligga bakom de många positiva resultat som rapporteras. En stark legitimitet hos samarbetsorganisationerna har utgjort en viktig grund både för att skapa delaktighet hos rättighetsinnehavare och att kunna påverka på policynivå så att förändring där gynnar utveckling på individnivå. IM har skapat utrymme för lärande och erfarenhetsutbyte mellan samarbetsorganisationerna och har en helhetssyn på utveckling där man stödjer både organisationers och individers utveckling. Ett exempel är föräldrasammanslutningen Voices Society på Västbanken som format sig till en demokratisk gräsrotsorganisation. I och med organiseringen har föräldrar till barn med

funktionsnedsättning ändrat sin syn på sig själva från offer till att tro på sin gemensamma kraft. I Indien har federationer utvecklats av självhjälpsgrupper vilket stärkt individernas gemensamma röst i samhället och i Guatemala har man sett hur kvinnor som individer tar större plats och deltar mer aktivt i samhällslivet genom att de fått en erfarenhet av demokratisk organisering.

Fler exempel finns på insatser där organiseringsprocesser stärker individer som i sin tur ges förutsättningar att gå in i nya ansvarsbärande roller eller ett ökat engagemang för samhällsförändring. Detta märks bland annat i Evangeliska Frikyrkans stöd till insats 11:012 i Mongoliet och insats 09:021 i Bangladesh där deltagare i projekten växer som ledare och går in i andra ledande funktioner i lokalsamhället. I Bangladesh-rapporten lyfts detta fram som ett oförutsett resultat som det inte fanns några specifika mål för. Deltagare i mikrokreditgrupper har där uppmuntrats av andra gruppmedlemmar att kandidera i lokala val och har stöttats av medlemmar i grupperna när de kandiderat.

Ett annat exempel är Erikshjälpens globala barnrättsprogram med projekt i fyra olika länder (insats 11:200) där resultaten från Bangladesh understryker vikten av målgruppens delaktighet redan från start i planeringsprocesser. Detta bidrog i projektet till att skapa ägarskap hos målgruppen för sin egen utvecklingsprocess, och att man kunde lämna en mentalitet där hjälp är något som ges från någon annan för att istället gå mot en självhjälpsattityd. Att använda sig av lokala resurser (community facilitators) visade sig vara en styrka eftersom det minskade beroendet av projektpersonal och blev ett effektivt sätt att sprida information och skapa ägarskap och engagemang i lokalsamhället.

En annan framgångsfaktor i barnrättsprogrammet 11:200 var samarbetet mellan centrala aktörer som en grund för att åstadkomma spridningseffekter och hållbara resultat. De goda resultaten i Indien vad gäller minskad barna- och mödradödlighet möjliggjordes t.ex. genom ett nära samarbete med hälsomyndigheterna. I detta fall menar man att konfrontation med myndigheterna hade varit kontraproduktivt men att det är fullt möjligt att utmana myndigheter till att ta ett större ansvar om det sker utifrån en grund av samarbete och ömsesidigt förtroende.

Orsaker till svaga resultat

Det finns ett fåtal exempel på insatser där resultaten varit mycket under förväntan eller där inga resultat alls har kunnat rapporteras. I vissa fall är det faktorer bortom organisationernas kontroll som påverkar måluppfyllelsen. Detta gäller t.ex. för IAS insats 12:003 i Somaliland och Puntland (formellt i nordvästra respektive nordöstra delarna av Somalia). I SMR:s ansökan till Sida för 2013-2015 gjordes en analys där Somalia räknades in i en kategori av "låginkomstländer som är auktoritära med konfliktsituation". Säkerhetssituationen identifierades då som en tydlig risk för denna landkategori, och det konstaterades att personal som arbetar i konfliktpåverkade områden löper stor risk att drabbas av våld och hot. Vidare menade SMR att konfliktsituationerna hämmar långsiktighet och uthållighet i de insatser som genomförs. Detta har varit påtagligt i genomförandet av insats 12:003 som redan inledningsvis påverkades av att tre av IAS kenyanska medarbetare, däribland insatsens projektledare, kidnappades i mitten av 2012 och släpptes fria först två år senare, efter projektets avslut. Detta gjorde att aktiviteter som planerades i Puntland inte kunde genomföras och att en omlokalisering gjordes till säkrare områden i Somaliland. Detta

inverkade påtagligt på antalet flickor och pojkar med särskilda behov som slutligen kom att inkluderas i insatsen (60 istället för planerade 200). Trots detta är SMRs övergripande bedömning av insatsen att den givet omständigheterna genomförts med ett gott resultat.

I andra fall kan svaga resultat härledas till interna faktorer hos medlems- eller samarbetsorganisationer, som t.ex. bristfälliga system och rutiner för uppföljning och rapportering. För insats 11:014 (som rörde folkbildning i Afghanistan) gjorde SMR bedömningen att de svaga resultaten berodde på svagheter i både genomförande och resultatuppföljning. Insatsen hade påverkats av en rad utmaningar, förseningar och förändringar som inte enbart berodde på externa faktorer utan även organisatoriska brister. SMR:s samlade bedömning av insatsen var att de resultat som skett på individnivå ändå kan förmodas bidra till viss effekt på lång sikt och att kunskap kommer finnas kvar bland lokal personal och deltagare.

Tidigare framgångsfaktorer fortsatt giltiga

I SMR:s rapport till Sida för 2009-2011 lyftes en rad framgångsfaktorer fram som en del av resultatanalysen, baserat på erfarenheter och lärdomar i insatsrapporteringen. Att dessa faktorer (i kursiv nedan) är fortsatt relevanta för att förstå vad som leder till goda resultat bekräftas av exempel från det slutrapportsunderlag som nu analyserats.

Som nämnts ovan finns tydliga exempel på hur goda resultat kan härledas till att man *utgår från rättighetsinnehavarna* (insats 11:200 och 11:102), samt till ett *brett deltagande av olika aktörer* (insats 11:200). Fördelar med att *utgå från lokala förhållanden och resurser* synliggörs bland annat i insats 09:022 på Filippinerna där Evangeliska Frikyrkans samarbetsorganisation TAP arbetat för att barn från tre ursprungsbefolkningsgrupper på Mindanao ska få lika möjligheter som andra grupper till kvalitativ utbildning och social service på sitt modersmål. Delaktighet och användning av lokal kunskap har här varit centralt i alla insatsens delar. När skolmaterial tagits fram har stor vikt lagts vid att säkerställa att det är kulturellt relevant och att rättighetsinnehavarna själva ska bidra till framtagandet. Lokala ledare har involverats och tillsammans med föräldragrupper har dessa mobiliserats till att genomföra påverkansarbete gentemot myndigheter. Projektet har också fungerat som en modell där lärdomar kunnat användas i nationell lobby, vilket gjort att TAP genom nätverket 170+ bidragit till att en ny lag om modersmålsundervisning antogs 2013.

Erfarenheterna från insatsen visar tydligt på fördelarna med ett nerifrån och upp-perspektiv på utveckling och resultaten pekar på en stark växelverkan mellan förändring på individ-, organisations- och samhällsnivå. Ett centralt värde som uppnås i en sådan process är att individers självkänsla och värdighet stärks genom delaktighet och nya erfarenheter av hur de själva kan påverka sin situation. Ur ett rättighetsperspektiv är denna personliga utveckling bland individer i diskriminerade grupper ett lika viktigt utvecklingsmål som att individernas rätt ska tillgodoses av skyldighetsbärare. Genom processer som ser till individnivån och utgår från lokala förhållanden skapas också en mottaglighet för den förändring som kommer genom reformer uppifrån, t.ex. att föräldrar har en positiv inställning till utbildning och fungerar som aktivt stöd för sina barn, vilket är ytterligare ett resultat som noteras i insatsen.

En hög grad av *flexibilitet i genomförandet* och förmåga att anpassa insatser till förändrade förutsättningar har varit viktigt för att uppnå resultat i föränderliga kontexter som påverkas av t.ex. migrationsströmmar eller konflikt, vilket märks tydligt i Operation Mercys arbete

bland afghanska flyktingar i Iran (insats 14:007) och den ovan nämnda insatsen 12:003 i Somaliland och Puntland. Vikten av att *arbeta på flera nivåer* samtidigt tydliggörs i Kristna fredsrelsens globala program kring nedrustning, ickevåld och skydd av människorättsförsvarare (insats 11:100) som utöver goda resultat på programdelmål 3.1 och 3.3 också uppvisar goda resultat på övriga programmål. Detta visar också på den växelverkan som finns mellan individers ökade medvetenhet om sina rättigheter, civilsamhällets förmåga att utkräva dessa och statens kapacitet att tillhandahålla dem. Att trosbaserade organisationer kan spela en viktig roll för att skapa *arenor för dialog* kring värdefrågor och den betydelse detta kan få illustreras av Ekumeniakyrkans insats 11:007 i Pakistan där ansatsen att inkludera religiösa ledare i fredsdialoger och konfliktlösning tycks ha gett positiva effekter. Vikten av att *utgå från ett jämställdhetsperspektiv* och en maktanalys i arbetet tydliggörs i många insatser. Arbetet med att stärka kvinnors egenmakt bland afghanska flyktingar i Iran är ett exempel på en insats där goda jämställdhetseffekter uppnåtts (insats 14:007) men där man också dragit slutsatsen att män måste involveras i högre grad för att på sikt kunna nå ännu mer djupgående förändringar vad gäller kvinnornas situation. Vidare finns exempel på hur användning av *strategisk kommunikation* har bidragit till resultaten bland de insatser som nu analyserats. Det gäller exempelvis Lepramissionens insats 11:004 i Nigeria där fler människor sökt upp sjukvård i de områden där riktade radioprogram om lepra, stigma, diskriminering och mänskliga rättigheter har sänts.

Även svaga resultat säger något om vilka faktorer som är viktiga för att nå resultat. Det svaga resultatet för insats 10:018 i Zimbabwe med fokus på hiv hängde delvis samman med att den *lokala förankringen* tog tid och att man i planeringen av insatsen inte tagit målgruppens förutsättningar för och intresse av att delta i insatsens aktiviteter i beaktande. Detta visar inte bara på behovet av lokal förankring utan också av *god planering och effektiv organisering av arbetet*. Vikten av att *rätt kompetens och kapacitet* finns på plats tydliggörs bland annat i rapporteringen av insats 11:014 kring folkbildning i Afghanistan, där en lärdom som medlemsorganisationen själv drog om orsakerna till det svaga resultatet var de brister som fanns förknippade med att det främst var internationell personal som drev projektet, samtidigt som expertis saknades hos lokal projektpersonal. Slutligen visar både starka och svaga resultat på behovet av *långsiktighet*. Att åstadkomma verklig förändring tar tid och kräver uthållighet samt strategisk planering. Långsiktiga satsningar kan på sikt leda till mycket goda effekter även om det inledningsvis inte rapporteras särskilt många eller starka resultat.

Best practice för spridning av effekter och lärande

SMR vill särskilt lyfta fram Erikshjälpens insats 11:021 i Kambodja som en ”best practice” när det gäller arbete för förändring på individnivå. Viktiga utmaningar på denna nivå är hur effekterna också ska kunna bli uthålliga och få en vidare spridning till individer i hela samhället. Denna insats är ett tydligt exempel på hur detta kan gå till genom spridning av erfarenheter och ett starkt fokus på strukturell förändring.

Insatsen utgjordes av ett innovativt pilotprojekt i Kambodja där man testade en ny metod för återintegrering av barnhemsbarn till sina familjer och att främja alternativa vårdmodeller i en kontext med stark tradition av institutionsvård. Metoden visade sig framgångsrik och man lyckades få myndigheter att intressera sig för projektet och även använda modellen på andra

håll. Detta har lett till att samarbetsorganisationen ICC-SKY (som nu heter M'lup Russey) blivit en viktig aktör i sina frågor. De blev bland annat inbjudna att delta på ett ASEAN-möte och komma med rekommendationer till Declaration on Social Welfare for ASEAN Member States. På så sätt har spridningen av kunskaper och lärdomar möjliggjorts även på en regional nivå.

Erikshjälpen, har därefter spelat en central roll för att ta tillvara kunskaper och lärdomar i fortsatt arbete, så väl i Kambodja (inom ramen för insats 13:010) som i andra länder. Bland annat har Erikshjälpen stimulerat till lärande på en global nivå då man sammanfört personal från samarbetsorganisationen i Kambodja med representanter för en annan samarbetsorganisation i Kenya, vilket bidragit till viktigt erfarenhetsutbyte och lärande in i den kenyanska organisationens liknande arbete som SMR stödjer genom den pågående insatsen 15:038.

Insatsen i Kambodja kan därför ses som ett gott exempel på hur man med utgångspunkt i ett rättighetsbaserat arbete på individnivå inte bara kan skapa uthållig förändring lokalt utan också ringar på vattnet och en spridning av effekter på så väl organisations- som samhällsnivå. Att insatsen har haft en god effekt på samtliga programmålnivåer är även tydligt i rapporten från den externa effektutvärdering som SMR gjort under perioden (se bilaga 4), där insats 11:021 var ett av de fall som studerades närmare.

Portföljanslys

I detta avsnitt presenterar vi en analys av insatsportföljens sammansättning under avtalsperioden. I ansökan till Sida för 2013-2015 gjordes en analys av insatsportföljen som utgick från samarbetsländer och typ av kontext, baserat på godkända insatser 2013. Analysen visade på vilka roller som samarbetsorganisationerna tar i olika kontexter, fördelning av SMR:s stöd på olika landkategorier, samt insatsernas relevans. Här väljer vi istället ett annat grepp för att åskådliggöra vilken typ av insatser SMR:s stöd gått till under perioden. Tanken är att kunna använda en liknande modell i ansökan för 2017-2021.

Eftersom flera insatser utgörs av globala eller regionala program och många gånger spänner över flera sektorer har vi sett ett behov av att beskriva och åskådliggöra innehållet i vidareförmedlingen på ett bättre sätt. Att endast redovisa listor över insatser med uppgifter om samarbetsland, organisation och sektor säger ofta inte tillräckligt mycket. Uppdelningen nedan är ungefärlig och utgår från hur stor andel Sidamedel som under 2013-2015 gått till olika insatstyper. I de fall insatser innefattat olika slags projekt eller aktiviteter som kan hänföras till olika insatskategorier har en uppdelning gjorts utifrån hur stor del av insatsens budget som gått till respektive kategori.

Till skillnad från resultatredovisningen ovan bygger denna analys på utbetalda belopp under perioden, ej slutredovisade. Totalt har drygt 351 miljoner kronor i Sidamedel betalats ut och en lista med fördelning per insats återfinns i bilaga 2.

Community development

Ca 29 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Insatsernas gemensamma nämnare är att de tar sin utgångspunkt i utveckling av lokalsamhället genom stark delaktighet, mobilisering och organisering av rättighetsinnehavare. Ofta rör insatserna

svårarbetade kontexter och/eller kraftigt marginaliserade målgrupper, främst i rurala områden. Det är vanligt att de har en bred ansats där man tar ett helhetsgrepp om samhällsutvecklingen och målgruppens situation genom att inkludera flera olika slags insatskomponenter. Ibland är inriktningen smalare. Komponenter som i olika utsträckning ingår är bildande och stärkande av självhjälpsgrupper, kooperativ, spargrupper, CBO:er eller bykommittéer; tillgång till rent vatten, näringsrik mat och säker försörjning; rätt till hälsa, utbildning och samhällsservice; demokratisk organisering och ledarskapsutveckling; utbildning kring och utkrävande av medborgerliga och politiska rättigheter; stärkande av kvinnors rättigheter och förändring av attityder kopplat till jämställdhet; nya jordbruksmetoder och utveckling av bevattningssystem; ökade inkomstmöjligheter och tillgång till avsättningsmarknader för målgruppens produkter; WASH (vatten, sanitet, hygien); hållbar naturresursanvändning och energiförsörjning; kunskap och attityder kopplat till SRHR; medvetenhet kring och minskning av alkohol- och drogmissbruk; minskning av våld och övergrepp mot kvinnor och barn; funktionell litteracitet för vuxna; medvetenhet om och stärkande av barns rättigheter; ökad resiliens och katastrofriskreducering; nätverkande mellan olika aktörer; samarbete med och påverkan gentemot myndigheter; förändring av diskriminerande attityder och beteenden.

För olika insatser inom denna kategori står olika grupper av rättighetsinnehavare i fokus. Det kan handla om insatser som särskilt fokuserar t.ex. stärkande av etniska minoritetsgrupper, återvändande flyktingar, personer som drabbats av lepra, eller kvinnor som lever i utsatthet. Grunden i arbetet är att på olika sätt stärka rättighetsinnehavarnas egenmakt, kunskapen om vilka rättigheter de har, samt förmågan att utkräva dem och själva påverka sin situation. Att förändra attityder, minska stigma och diskriminering, öka inkluderingen och delaktigheten i samhällslivet, liksom påverkan gentemot skyldighetsbärare utgör ofta viktiga mål.

Stödet har gått till insatser i Afghanistan, Bangladesh, Burkina Faso, Demokratiska republiken Kongo, Egypten, Indien, Kambodja, Kenya, Malawi, Mali, Nepal, Nicaragua, Nigeria, Sudan, Sydsudan, Thailand, Uganda och Zimbabwe. De medlemsorganisationer som omfattas är ADRA, Erikshjälpen, Equmeniakyrkan, Evangeliska Frikyrkan, Frälsningsarmén, Individuell Människohjälpen, International Aid Services, Kväkarhjälpen, Lepramissionen, Operation Mercy och Svenska Alliansmissionen (insats 11:004, 11:008, 11:017, 12:002, 12:005, 12:008, 12:013, 12:014, 12:030, 13:001, 13:003, 13:004, 13:005, 13:011, 13:017, 13:021, 13:022, 13:023, 13:024, 13:028, 13:029, 14:003, 14:004, 14:005, 14:009, 14:011, 15:002, 15:007, 15:009, 15:015, 15:030, 15:031, 15:037, 12:396, samt del av insats 11:200, 12:009, 12:102, 13:101 och 15:001).

Barn och ungas rättigheter

Ca 23 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Här ryms en bredd av olika slags insatser med fokus på barn och ungas rättigheter. Ett exempel är Erikshjälpens regionala barnrättsprogram i Västafrika där insatserna till stor del handlar om community development men med en tydlig inriktning mot stärkande av barns rätt till hälsa, utbildning och skydd, bland annat i form av arbete för att bekämpa kvinnlig könsstympning, barnäktenskap och andra former av våld och övergrepp mot barn. Även i Kenya tar Erikshjälpens barnrättsprogram sin utgångspunkt i utveckling av lokalsamhället, samtidigt som man här använder ett innovativt grepp för att länka gräsrotsorganisationens arbete till

en nationell paraplyorganisation för barns rättigheter och deras påverkansarbete. I Kenya stödjer Erikshjälpen samtidigt arbete för att reformera institutionsvården och utveckla nya former för omvårdnad av barn som idag lever på barnhem, genom kapacitetsutveckling, påverkansarbete och utveckling av ett nytt nätverk mellan organisationer i det civila samhället. Utveckling av alternativa vårdformer har också utgjort en del av Erikshjälpens Kambodjaprogram, där även insatser för att motverka sexuella övergrepp mot och trafficking av barn har ingått. Andra exempel är Individuell Människohjälp:s arbete i flera länder för att stärka barns rätt till utbildning, minska avhoppet från skolan och öka medvetenheten om jämställdhet och barns rättigheter hos lärare och föräldrar, samt Evangeliska Frikyrkans arbete med att stärka kyrkans barnrättsarbete i Kambodja och Brasilien, bland annat genom samverkan med och påverkan gentemot lokala myndigheter och deltagande i kampanjer mot barnsexhandel. I Brasilien har även mobilisering av ungdomar utgjort en del av arbetet, vilket också är en bärande del i KFUM:s arbete i flera länder, som Ukraina, Vitryssland, Sydafrika, Zambia, Kenya och Palestina. Stödet till dessa länder innefattar bland annat främjande av ungdomars medborgerliga och demokratiska deltagande, samt organisering och mobilisering av unga för genomförande av social audits och påverkansarbete kring bland annat SRHR och jämställdhet. I Sydafrika, Zambia och Togo stödjer KFUM dessutom arbete kring unga människor som riskerar att hamna, eller som kommit, i konflikt med rättvisan. Insatsen inkluderar så väl förebyggande arbete som återintegrering i samhället av tidigare interner, samt påverkansarbete för att förkorta häktningstiderna, stärka rättssäkerheten, förbättra fängelsemiljön och säkerställa att intagna ungdomars rätt till bland annat hälsa och utbildning tillgodoses.

Stödet har gått till insatser i Benin, Brasilien, Burkina Faso, El Salvador, Guatemala, Indien, Kambodja, Kenya, Malawi, Mali, Nepal, Palestina, Sydafrika, Togo, Uganda, Ukraina, Vitryssland och Zambia. De medlemsorganisationer som omfattas är Erikshjälpen, Evangeliska Frikyrkan, Individuell Människohjälp och KFUM Sverige (insats 11:022, 12:019, 12:021, 12:402, 13:008, 13:009, 13:012, 14:013, 15:013, 15:038, 15:402 samt del av insats 12:102, 13:007 och 13:010).

Fred, demokrati, medborgerliga och politiska rättigheter

Ca 11 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Här ingår bland annat stöd till insatser som handlat om att bygga tillit och tolerans mellan olika etniska och religiösa grupper i syfte att skapa en grund för fredlig konfliktlösning och demokratisk samhällsutveckling. Exempel på detta är Life & Peace Institutes stöd till Etiopien, Sudan och Kenya, där nya arenor och innovativa former använts för mobilisering och stärkande av civilsamhället, liksom Equmeniakyrkans stöd till Pakistan, där interreligiös dialog för att minska spänningarna mellan kristna och muslimer utgör en central del av arbetet. Religions- och övertygelsefrihet är en annan viktig del av arbetet i Pakistan, vilket också är fallet med Kristna fredsrörelsens stöd till Colombia där rätten att samvetsvägra militärtjänst och arbete mot tvångsrekrytering till armén står i fokus. I båda fallen utgör så väl medvetandgörande på gräsrotsnivå som påverkansarbete gentemot makthavare och lagstiftare en viktig del.

I insatskategorin ingår även Kristna fredsrörelsens arbete med preventiv närvaro och skydd av försvarare av mänskliga rättigheter i Colombia, Guatemala och Mexiko; regionalt stöd till civilsamhällets arbete för kontroll och mot spridning av små och lätta vapen i Latinamerika,

samt påverkan i relation till avtal kring vapenhandel på internationell nivå genom stöd till internationella nätverk. I Sydsudan, Västsahara och Demokratiska republiken Kongo har insatser med stöd från Kristna fredsrörelsen och Equmeniakyrkan bidragit till att bygga en fredskultur underifrån och att stödja gräsrotsaktivism för fred, demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Vad gäller konflikterna i Sydsudan, Västsahara och Israel/Palestina har stöd gått till civilsamhällets påverkansarbete för rättvis och hållbar fred så väl nationellt som internationellt. Inom insatskategorin återfinns också Kristna fredsrörelsens stöd till demokratiutvecklingen i Egypten, Barnmissionens demokratiutvecklingsarbete i relation till den politiska decentraliseringsprocessen i Kenya samt Life & Peace Institutes stöd till lokala aktörers förmåga att främja icke-våldslig konflikthantering i relation till just denna process.

I samtliga insatser har religion utgjort en viktig aspekt, bland annat genom att man har arbetat för att främja rätten till religions- och övertygelsefrihet, mobilisera religiösa ledare för samhällsförändring, eller att motverka religiös extremism och polarisering samt bidra till fredlig lösning av religiöst präglade konflikter.

Stödet har gått till insatser i Colombia, Demokratiska republiken Kongo, Egypten, Etiopien, Guatemala, Kenya, Mexiko, Pakistan, Palestina, Sudan, Sydsudan, Västsahara, samt regionalt i Latinamerika och insatser för global påverkan. De medlemsorganisationer som omfattas är Barnmissionen, Equmeniakyrkan, Kristna fredsrörelsen och Life & Peace Institute (insats 11:007, 13:031, 13:032, 13:100, 14:002, 15:395, samt del av insats 12:009, 13:002, 13:016 och 15:001).

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

Ca 10 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Insatserna har ofta haft starkt jämställdhetsfokus och har gällt arbete med sexuella och reproduktiva rättigheter ur ett brett perspektiv. Attityd- och beteendeförändring, påverkan gentemot stat, myndigheter och andra skyldighetsbärare på olika nivåer, avskaffande av skadliga kulturella sedvänjor, bearbetning av religiösa och teologiska föreställningar, samt mobilisering och stärkande av civilsamhälle och religiösa ledare som förändringsaktörer utgör viktiga delar av de insatser som fått stöd. Insatserna har inkluderat preventivt arbete för minskad spridning av sexuellt överförbara sjukdomar; påverkan för starkare integrering av sexualundervisning i skolor och integrering av SRHR i den offentliga hälsosektorn; brytande av tabun och utmaning av normer kopplat till jämställdhet, maskulinitet, femininitet och sexualitet; arbete mot könsbaserat våld; stärkande av hiv-positivas rättigheter liksom arbete mot stigma och diskriminering av personer som lever med hiv. Flera insatser har haft en regional ansats och bygger på väl utvecklade koncept och metoder. Det gäller exempelvis Svenska Bibelsällskapets stöd till Togo och Uganda som är en del av ett vidare regionalt arbete i Afrika med stöd till nationella bibelsällskaps arbete med hiv-prevention. Att arbeta för att kyrkan inte ska vara ett hinder för utveckling utan en kraft för förändring är en viktig del i detta arbete, liksom i Kyrkornas världsråds regionala arbete i Afrika med stöd av Equmeniakyrkan, samt ADRA:s regionala program i södra och östra Afrika. Även KFUM har under perioden stött regionalt arbete i Afrika, där en central del varit att stärka unga människors roll som aktörer vad gäller påverkan och främjande av SRHR, vilket också varit viktigt i Barnmissionens arbete i Kenya och Individuell Människohjälps insatser i Centralamerika och Malawi.

Stödet har gått till insatser i El Salvador, Guatemala, Kenya, Lesotho, Liberia, Madagaskar, Malawi, Rwanda, Senegal, Swaziland, Sydafrika, Tanzania, Togo, Uganda, Zambia, Zimbabwe, samt Kyrkornas världsråds regionala arbete i Afrika med regionkontor i Angola, Demokratiska republiken Kongo, Kenya, Togo och Zimbabwe. De medlemsorganisationer som omfattas är ADRA, Barnmissionen, Equmeniakyrkan, Individuell Människohjälp, KFUM Sverige, Svenska Alliansmissionen och Svenska Bibelsällskapet (insats 12:007, 12:016, 12:018, 12:201, samt del av insats 12:102, 13:002, 13:016 och 13:101).

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Ca 8 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Insatserna gäller såväl personer med fysiska som intellektuella funktionsnedsättningar och handlar om att förändra diskriminerande attityder och beteenden i samhället, samt bryta isoleringen och stärka inkluderingen av denna grupp rättighetsinnehavare. Många insatser rör barns rätt till utbildning och god omvårdnad, vilket är fokus för bland annat International Aid Services insatser för inkluderande utbildning i flera afrikanska länder. Att stärka delaktigheten för barn med funktionsnedsättning är ofta ett viktigt mål och är en tydlig del av exempelvis Erikshjälpens stöd till Tanzania, där unga människor med funktionsnedsättning organiserats på regional nivå för att få en starkare röst och en gemensam plattform utifrån vilken de själva bättre kan tillvarata sina rättigheter. Komponenter som ofta ingår i insatserna i denna kategori är kapacitetsutveckling av civilsamhällesorganisationer; stärkande av föräldraföreningar och utbildning av föräldrar; påverkan gentemot lagstiftare och myndigheter; attitydförändring och ökad kunskap bland skolpersonal och allmänhet. Att bryta med stigma och diskriminering av vuxna personer med funktionsnedsättning är en del av vissa insatser, där man också arbetat för att stärka rättighetsinnehavarnas möjligheter att försörja sig själva och på egen hand försvara sina rättigheter, vilket bland annat utgör en del av Individuell Människohjälpens arbete i Moldavien och Palestina.

Stödet har gått till insatser i Egypten, Etiopien, Kina, Moldavien, Palestina, Somaliland/Puntland, Sudan, Tadzjikistan, Tanzania, Tunisien och Vitryssland. De medlemsorganisationer som omfattas är Erikshjälpens, Evangeliska Frikyrkan, Evangeliska Östasienmissionen, Hoppets Stjärna, Individuell Människohjälp, International Aid Services, Operation Mercy och Svenska Alliansmissionen (insats 11:009, 12:001, 12:003, 12:022, 12:027, 12:390, 12:394, 12:401, 13:026, 14:006, 14:401, 15:005, 15:006, 15:016, samt del av insats 11:200 och 12:102).

Entreprenörskap och tillgång till finansiella tjänster

Ca 5 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Insatserna gäller främst träning kopplat till entreprenörskap, småföretagande och möjlighet för fattiga människor att ta del av finansiella tjänster. Ingår gör också organisering av t.ex. kooperativ, kvinnogrupper, bybanker och solidaritetsgrupper för mikrolån; mentorskap för och utveckling av nätverk mellan unga entreprenörer; stärkande av lokala aktörers roll i främjande av entreprenörskap; påverkansarbete i syfte att skapa bättre villkor för småföretagande och öka fattiga människors tillgång till finansiella tjänster. I vissa insatser har kvinnor utgjort en särskilt prioriterad målgrupp och i några fall har arbetet kombinerats med utbildning i och medvetandegörande kring mänskliga rättigheter.

Stödet har gått till insatser i Elfenbenskusten, El Salvador, Guatemala, Kambodja, Kenya, Malawi, Sudan, Togo och Uganda. De medlemsorganisationer som omfattas är ADRA, Barnmissionen, Erikshjälpen och Individuell Människohjälp (insats 12:004, 12:023, 12:024, 13:015, 15:010, 15:011, samt del av insats 12:102, 13:010, 13:016, 13:101).

Kapacitets- och organisationsutveckling

Ca 5 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Här ingår ett fåtal större insatser med särskilt fokus på kapacitets- och organisationsutveckling, som Evangeliska Frikyrkans arbete med att stärka lokala organisationer i Nepal, eller deras regionala kapacitetsutvecklingsprogram i Mellanöstern & Nordafrika för samarbetsorganisationer med fokus på rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Ett annat exempel är Lepramissionens samarbetsorganisation i Indien där bland annat personal utbildats i påverkansarbete, mänskliga rättigheter och tvärgående frågor som jämställdhet. Kapacitets- och organisationsutveckling ingår också som en del i flera större program, bland annat med fokus på att stärka kyrkans roll som samhällsaktörer; utveckla system och metoder för planering, uppföljning, utvärdering och lärande; öka arbetets uthållighet och effektivitet, samt stärka organisationers förutsättningar till egen bärkraft. Inom kategorin ryms dessutom flera mindre värdehöjande insatser som gällt exempelvis förstudier, organisationsöversyner, strategisk planering, utveckling av nya samarbetsformer samt fördjupat lärande genom t.ex. erfarenhetsutbyte och stärkande av nätverk.

Stödet har gått till insatser i Bangladesh, Brasilien, Burkina Faso, Centralafrikanska republiken, Demokratiska republiken Kongo, Egypten, El Salvador, Filippinerna, Guatemala, Indien, Jordanien, Kamerun, Kenya, Malawi, Mali, Mocambique, Nepal, Palestina, Republiken Kongo, Senegal, Sudan, Swaziland, Sydafrika, Tadzjikistan, Tanzania, Thailand, Togo, Tunisien, Uganda, Zimbabwe och Zambia. Dessutom har samarbetsorganisationer från ytterligare några länder deltagit i mötesplatser för kapacitetsutveckling och nätverkande: Elfenbenskusten, Etiopien, Djibouti, Kambodja, Laos, Nigeria, Somalia, Sydsudan, Tchad och Ukraina. De medlemsorganisationer som omfattas är ADRA, Barnmissionen, Equmeniakyrkan, Evangeliska Frikyrkan, Folk & Språk, Individuell Människohjälp, International Aid Services, Kväkarhjälp, Lepramissionen och Operation Mercy (insats 11:012, 12:012, 13:006, 13:397, 13:398, 13:399, 14:012, 14:388, 14:391, 14:392, 14:393, 14:395, 14:396, 14:397, 14:398, 14:399, 15:008, 15:392, 15:393, 15:397, 15:398, 15:399, samt del av insats 12:102, 13:002, 13:007, 13:101 och 15:001).

Rätt till språk

Ca 4 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Det handlar om insatser som rör språkutveckling och funktionell litteracitet, främst bland språkliga minoritetsgrupper. Stödet omfattar även organisering och kapacitetsutveckling av lokala språkkommittéer; stärkande av målgruppernas medvetenhet om jämställdhet och mänskliga rättigheter, kunskap om hälsa, hygien och jordbruk, samt förmåga att själva utkräva sina rättigheter och förbättra sina livsvillkor; påverkansarbete gentemot myndigheter för erkännande av minoritetsspråk och språkliga minoriteters rättigheter, bland annat rätten att lära sig läsa och skriva på det egna modersmålet.

Stödet har gått till insatser i Kamerun, Republiken Kongo, Senegal och Togo. De medlemsorganisationer som omfattas är Equmeniakyrkan och Folk & Språk (insats 12:006 och 13:018).

Kvinnors sociala och ekonomiska egenmakt

Ca 2 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Det handlar om insatser med specifik inriktning mot att stärka främst kvinnors sociala och ekonomiska egenmakt. Som framgår av beskrivning av övriga insatskategorier har dock många fler insatser inkluderat olika former av jämställdhetsarbete. Insatserna rör dels arbete i urbana områden, bland afghanska flyktingar i Teherans förorter och bland kvinnor i utsatta områden i Manila, dels arbete bland arbetslösa ungdomar i rurala "seam zones" på Västbanken i Palestina. Arbetet har syftat till att bryta målgruppernas sociala och ekonomiska utanförskap, bland annat genom träning i "life skills" och insatser för att öka möjligheterna till anställning och egen försörjning.

Stödet har gått till insatser i Filippinerna, Iran och Palestina. De medlemsorganisationer som omfattas är Barnmissionen, KFUM och Operation Mercy (insats 12:010, 12:025, 12:029, 14:007 och 15:014).

Hälsa och utbildning

Ca 2 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Det handlar om insatser som utifrån sina kontexter har bedömts vara relevanta, då de tillgodosett viktiga behov inom hälso- och/eller utbildningssektorn i länder där dessa sektorer är särskilt eftersatta. Insatserna har bland annat gällt Evangeliska Frikyrkans stöd till sjuksköterskeutbildning i Centralafrikanska republiken, samt arbete med att utveckla en ny modell för vuxenutbildning i Afghanistan med utgångspunkt i ett folkbildningskoncept. Stöd har också gått till utveckling av sjukvård och skolor i Demokratiska republiken Kongo genom Equmeniakyrkan, där den senare fasen av arbetet även inkluderat påverkansarbete gentemot myndigheter för att stärka arbetets uthållighet. Till kategorin har även räknats en insats i Indien, vars inriktning motiverats utifrån att den startade med finansiering från Sidas särskilda barn- och ungdomssatsning. Insatsen har bland annat fokuserat på att i samarbete med lokala hälsovårdsmyndigheter minska mödra- och barnadödligheten, vilket var ett mål för Sidas satsning.

Stödet har gått till insatser i Afghanistan, Centralafrikanska republiken, Demokratiska republiken Kongo och Indien. De medlemsorganisationer som omfattas är Erikshjälpen, Equmeniakyrkan och Evangeliska Frikyrkan (insats 11:010, 11:014, 14:010, samt del av insats 11:200, 12:009 och 15:001).

Miljö

Ca 0,5 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Det handlar till största del om stöd till internationellt ekumeniskt påverkansarbete kring förhandlingarna om ett nytt klimatavtal och stärkande av kyrkors kapacitet kring klimatfrågor inom ramen för Equmeniakyrkans stöd till Kyrkornas världsråd, samt en mindre del av Evangeliska Frikyrkans stöd till Brasilien i syfte att stärka lokala kyrkors röst i miljöfrågor.

Miljökomponenter har även ingått i andra insatskategorier som t.ex. Community development, men har då inte räknats in här.

Stödet har gått till insatser globalt och i Brasilien. De medlemsorganisationer som omfattas är Eumeniakyrkan och Evangeliska Frikyrkan (del av insats 13:002 och 13:007).

Antittrafficking

Ca 0,5 procent av stödet under perioden har gått till denna insatskategori. Det handlar om tre insatser som startade 2015 och som inkluderar medvetandegörande och kunskapsspridning om trafficking bland allmänheten; förebyggande arbete genom stärkt medvetenhet, kunskap och motståndskraft hos barn och unga; stöd och skydd till offer; stärkande av lärare och unga som aktörer för informationspridning; nationellt nätverkande mellan organisationer i det civila samhället och stöd till nätverkens gemensamma kampanj- och påverkansarbete.

Stödet har gått till insatser i Egypten, Moldavien och Sydafrika. De medlemsorganisationer som omfattas är Evangeliska Frikyrkan, Eumeniakyrkan och Frälsningsarmén (insats 15:003, 15:012, och 15:401).

Kvalitetssäkring

I ansökan till Sida för 2013-2015 beskrev SMR utförligt vårt arbete och våra system för kvalitetssäkring, styrning, kontroll och uppföljning (s. 56-58 i ansökan) och hur vårt arbetssätt utgår från både ett organisations- och insatsperspektiv. Vi beskrev bland annat våra styrande dokument, projektcykeln, rutiner för organisationsbedömning och bedömning av ansökningar och rapporter, *hur* vi bedömer insatser, utvecklingsutskottets roll, former för styrning och kontroll kopplat till regler för bidrag och avtalsefterlevnad, samt vårt arbete med uppföljningsresor.

Under avtalsperioden har vi arbetat vidare efter denna modell men också utvecklat vårt arbetssätt, vilket delvis beskrivits i lägesrapporterna till Sida för 2013 och 2014. En fortsatt viktig del i vårt arbetssätt är att ansökningar alltid hanteras av minst två personer (ansvarig handläggare och andraläsare), vilket är en rutin som bidrar till horisontellt lärande inom organisationen, ökad kvalitetssäkring av varje insats samt enhetliga bedömningar. Under perioden har också enhetsansvarig för utvecklingssamarbetet granskat och kvalitetssäkrat alla bedömningar som gjorts av ansökningar och slutrapporter, vilket är ett ansvar som nu förts över till den nya samordnartjänsten för utvecklingssamarbetet som inrättades i slutet av 2015 i syfte att avlasta enhetsansvarig och ytterligare stärka kvalitetssäkringen inom CSO-anslaget.

En förändring som skett under perioden är att vi aktivt arbetat för att minska medlems- och samarbetsorganisationernas rapporteringsbörda genom förenkling av delrapportsmallar och förändrade rapporteringskrav till förmån för ökat fokus på regelbundna uppföljningsmöten och kontinuerlig dialog med medlemsorganisationerna. På detta sätt ser vi att vi nu uppnått ett mer biståndseffektivt och utvecklande arbetssätt som både bidrar till stärkt kvalitet i insatserna och ökad effektivitet i samarbetet. Processen beskrevs i lägesrapporten för 2014 och vi kan nu konstatera att den fallit väl ut och att förändringarna gett avsedd verkan.

En viktig grund för kvalitetssäkringen är att säkerställa att utvecklingssamarbetet i alla led genomsyras av ett rättighetsperspektiv, vilket är ett arbete som på flera sätt förstärkts under perioden. Inte minst har detta skett genom fortsatt kapacitetsutveckling, både internt på SMR och i relation till medlems- och samarbetsorganisationer, vilket beskrivits ovan i kapitel 2. I dessa processer har SMR-handläggare och övrig personal på kansliet involverats brett vilket är ett sätt att kontinuerligt stärka kompetensen i hela organisationen. Genom en ny policy för rättighetsperspektivet och utveckling av ett konkret verktyg (kopplat till policyn) för bedömning av huruvida insatser utgår från ett rättighetsperspektiv, har vi också utvecklat en ännu tydligare gemensam grund och ett bättre stöd i handläggningen av insatser. För nya handläggare utgör rättighetspolicyn en självklar första del i introduktionen till arbetet. Vi menar att resultatredovisningen samt portföljanalysen ovan tydligt visar hur rättighetsperspektivet genomsyrar SMR:s utvecklingssamarbete utifrån vår förändringsteori.

I särskilda avsnitt nedan redogör vi kort för hur vi arbetat med kvalitetssäkring av vidareförmedlingen i relation till ekonomi och avtalsefterlevnad, organisationsbedömning, uppföljningsresor, riskhantering, kostnadseffektivitet och uthållighet. Därefter följer även redogörelser för SMR:s arbete med biståndseffektivitet, utvärdering och tvärfrågor under perioden.

Ekonomi och avtalsefterlevnad

SMR:s controller har en central roll i kvalitetssäkringen av insatser genom bland annat granskning och bedömning av den årliga revisionen av insatser, granskning och bedömning av ekonomisk redovisning i slutrapporter, granskning av avtal, hantering av avvikelserärenden samt kontinuerlig utveckling av system och rutiner för styrning och kontroll, avvikelshantering och antikorruption. Controllern har också en viktig roll vad gäller stöd och rådgivning till medlemsorganisationerna kring ekonomi- och avtalsfrågor, ett stöd som periodvis är mycket omfattande. Ett mycket nära samarbete finns mellan controller och enhetsansvarig samt samordnare för utvecklingssamarbetet. Controllern arbetar också i nära dialog med varje ansvarig handläggare i samband med granskning av rapporter och avvikelshantering. På så sätt bygger SMR också kunskap, kapacitet och ägarskap kring ekonomifrågorna brett i organisationen.

Genom det nya anslaget från Sida HUM har SMR under perioden kunnat utöka med ytterligare en kontrollertjänst vilket totalt sett innebär en kapacitetsförstärkning och en minskad sårbarhet inom organisationen. Under 2016 stärks ekonomifunktionen inom SMR ytterligare genom en ny ekonomisamordnartjänst med fokus på att leda och utveckla arbetet. Genom förändrad rollfördelning internt på kansliet ersätter denna tjänst det som tidigare var en bredare tjänst som innefattade både kansli- och ekonomiansvar. Under perioden har vi också sett att flera medlemsorganisationer stärkt sin kapacitet på ekonomisidan och många av våra större medlemsorganisationer har nu egna controllerfunktioner.

Organisationsbedömning

Inför perioden 2013-2015 genomfördes organisationsbedömningar av alla medlemsorganisationer som söker och tar emot bidrag. Bedömningarna utgick från hur man tidigare hanterat bidrag, externa systemrevisioner, egna självbedömningar kring avtalsefterlevnad samt en nulägesbeskrivning. Under perioden har SMR fortsatt arbetet med

organisationsbedömningar. Nya självbedömningar för alla organisationer slutfördes under 2014 och åtgärdsplaner som upprättats har följts upp av SMR, speciellt i samband med organisationsbesök under våren 2015. Som komplement till tidigare systemrevisioner genomfördes under 2014 två större systemrevisioner av Läkarmissionen (ny medlem) och IAS (stöd vuxit i omfattning). Utifrån en intern genomgång av alla organisationer som SMR förmedlar bidrag till beslutades om att genomföra ytterligare kompletterande systemrevisioner av sex medlemsorganisationer (Frälsningsarmén, Folk och Språk, Life and Peace Institute, Lepramissionen, Svenska Bibelsällskapet och Operation Mercy). Arbetet påbörjades under 2015 och slutfördes den 31 mars 2016.

Uppföljningsresor

Ett stort antal uppföljningsresor har genomförts av SMR under perioden och en sammanställning av dessa återfinns i bilaga 10. SMR har valt att som huvudprincip resa två personer från kansliet vid varje resa, vilket gjort att antalet besökta länder och organisationer är färre än vad det hade varit om handläggarna alltid rest ensamma. Kostnaden för varje uppföljningsresa blir också högre. SMR har dock valt att prioritera detta arbetssätt då vi ser ett stort värde av den ökade kvaliteten i uppföljningen detta ger och det horisontella lärande som skapas inom organisationen.

Sammantaget har SMR under perioden ändå rest med så gott som samtliga bidragsmottagande organisationer, undantaget Evangeliska Östasienmissionen (EÖM), Hoppets Stjärna och Svenska Bibelsällskapet (SBS). EÖM hade endast stöd för en begränsad värdehöjande insats 2013 och Hoppets Stjärna har endast haft stöd till en mindre insats i Vitryssland under 2014-2015. Vad gäller SBS gjordes SMR:s senaste uppföljningsresor till Uganda 2008 och Kamerun 2010. Stödet till dessa länder har sedan fasats ut, varför ingen ytterligare uppföljning gjorts. Från och med 2015 återstår endast ett mindre stöd till en samarbetsorganisation i Togo och SMR kommer prioritera uppföljning av detta arbete under 2016. SMR har rest mer med vissa medlemsorganisationer som ADRA och IAS vilket dock till stor del hänger samman med att uppföljning kombinerats med den uppföljning som gjorts av insatser inom det humanitära anslaget.

Totalt under perioden har SMR besökt 21 samarbetsländer (varav vissa vid mer än ett tillfälle) och runt 50 samarbetsorganisationer till 18 medlemsorganisationer. Under perioden ställdes också en resa in, som var planerad tillsammans med Lepramissionen till Nigeria, på grund av säkerhetsskäl efter att en fördjupad riskbedömning gjorts enligt SMR:s rutin för reseplanering.

SMR försöker alltid att resa tillsammans med personal från medlemsorganisationerna, vilket bidrar till att fördjupa vår dialog och vårt gemensamma lärande. Reserapporter skrivs efter varje genomförd resa och utgör ett mycket viktigt verktyg för återkoppling, uppföljning och fortsatt dialog med våra medlemmar. Kontroll och stickprov av ekonomihantering och avtalsfrågor görs alltid vid besök hos samarbetsorganisationer enligt särskild checklista som SMR tagit fram.

Riskhantering

SMR arbetar med riskbedömning på tre nivåer. På kanslinivå för den egna organisationen (vilket redogörs för i kapitel 1), genom organisationsbedömning av våra medlemsorganisationer, samt genom bedömning av insatser där risker i förhållande till bland annat säkerhet, korruption och genomförande berörs. Riskbedömningar av samarbetsorganisationer genomförs av medlemsorganisationerna som en del i deras eget arbete med organisationsbedömningar. SMR bedömer hur väl medlemmarna genomfört organisationsbedömning, inklusive riskbedömning, i samband med beredning av insatser.

Resultatet av SMR:s riskbedömning av bidragsmottagande medlemsorganisationer bifogades ansökan till Sida för 2013-2015. De risker som där identifierades följs upp kontinuerligt som en del av SMR:s löpande arbete med organisationsbedömning och de åtgärdsplaner som kopplas till detta (se ovan om organisationsbedömning).

SMR:s arbete med risk i relation till insatser sker under hela insatsperioden, från ansökan till slutrapportering. I varje ansökan ska en riskanalys göras, utifrån utgångspunkten att det finns risker i alla insatser, både interna och externa, vilket också tydliggörs i SMR:s instruktion för ansökningar om utvecklingsinsatser. För att SMR ska kunna bedöma om en insats är genomförbar och om planerade resultat kan uppnås utifrån aktuell risknivå och genomförande organisations riskhanteringsförmåga ska ansökan till SMR redogöra för resultatet av den riskanalys som gjorts och beskriva vilka åtgärder som planeras för att minska risk i insatsen. Utöver detta efterfrågar SMR en särskild analys och bedömning av risker kopplat specifikt till sju olika tvärfrågor. Detta handlar då om att identifiera risker för att insatsen ska göra skada eller leda till negativa konsekvenser, eller att kontextuella förutsättningar kopplat till tvärfrågorna ska påverka insatsen och dess genomförande negativt. Prioriterade tvärfrågor är jämställdhet, konflikt, miljö och klimat (inklusive katastrofrisker). Övriga tvärfrågor rör religion/religionsfrihet, hiv, alkohol och droger, samt korruption (i samhället). Till detta kommer att en särskild bedömning av risken för korruption inom samarbetsorganisationen och genomförandet av insatsen ska göras, samt beskrivning av policys och rutiner för att upptäcka, förebygga och hantera korruption.

Avvikelse och eventuell hantering av inträffade risker följs upp löpande i dialogen mellan SMR och medlemsorganisationerna samt vid delrapportering varje år. I slutrapport för varje insats görs också en återkoppling till den analys som gjordes i ansökan (inklusive analys av tvärfrågor och interna korruptionsrisker) samt hur man arbetat i insatsen för att minska och hantera de risker som identifierades vid ansökningstillfället.

Ett exempel från verksamhetsperioden på hur SMR arbetar med risk kan hämtas från Evangeliska Frikyrkans insats 11:009 i Sudan. I ansökan beskrevs en rad både interna och externa risker. Genomförandet påverkades sedan kraftigt av ett försämrat säkerhetsläge och minskat utrymme för civilsamhället, vilket medlemsorganisationen då tog upp med SMR i samband med delrapportering. Insatsen anpassades efter rådande förutsättningar genom att både mål och budget förändrades, efter godkännande av SMR. Den nära kommunikationen och flexibla hanteringen i samarbetets alla led gjorde att insatsen sedan kunde slutrapporteras med goda resultat, sett i relation till säkerhetsincidenter och andra händelser som påverkat insatsen och hur de hanterades.

I ansökan till Sida för 2013-2015 lyfte SMR risker i de åtta olika kategorier av länder som då användes för analys av insatsportföljen. Att dra några allmänna slutsatser om huruvida risker inträffat och hur de hanterats utifrån en kategorisering av länder är svårt, särskilt som kontext och utveckling kan variera mycket mellan länder inom en kategori. Avgörande är förstås också att samarbetsorganisationerna skiljer sig åt, liksom typen av insatser, metoder för och utformning av arbetet. Risk kan inte bara sättas i relation till kontext utan påverkas även av organisationernas mål, strategier, arbetssätt och förmåga. Resultatanalysen ovan visar även att interna risker och faktorer många gånger haft en större inverkan på resultaten än externa kontextuella risker, åtminstone på kort sikt. Säkerhetssituation och begränsat utrymme för det civila samhället att agera sätter tydliga gränser för vad som kan göras och hur man kan arbeta, men organisationernas förmåga till anpassning och riskhantering har ofta varit god vilket lett till goda resultat givet förutsättningarna även om man inte alltid kunnat genomföra insatser enligt plan och med förväntat resultat. Tydliga exempel finns också på hur organisationer utvecklar strategier för att verka i och även vidga utrymmet i auktoritära länder där det civila samhällets möjligheter är kraftigt kringskurna. Samtidigt är det helt uppenbart att det finns gränser för hur långt organisationer kan utmana makten eller lyfta för regimen känsliga frågor i sådana kontexter utan att löpa stora risker och få mycket svårt att genomföra sin verksamhet.

Vad gäller korruptionsrisker har SMR kunnat dra flera lärdomar av de avvikelseärenden som hanterats under perioden. Bland annat har SMR genomfört en extern genomlysning av ärenden under hela perioden 2010-2014. Slutsatser finns sammanställda i en rapport och utgör en viktig grund för SMR:s pågående utveckling av policy och system för antikorruption, samt det kontinuerliga arbetet med att identifiera korruptionsrisker och förebygga korruption. Rapporten kan delas med Sida vid begäran.

Kostnadseffektivitet

SMR bedömer kostnadseffektivitet i varje insats vid beredning av ansökan. Bedömningen hänger nära samman med bedömning av huruvida insatsen är strategiskt utformad för att nå uthålliga resultat. Frågor som SMR ställer i bedömningen är om insatsen kan få en större effekt eller spridning av resultat genom en alternativ utformning eller att resurser används på ett mer effektivt sätt? Kan förändring åstadkommas på fler nivåer (samhälle, organisation, individ) eller få spridning till en större målgrupp genom andra metoder, eller kan de planerade resultaten uppnås till en lägre kostnad? En viktig del av vår bedömning är även att granska kostnader i budget, om de är relevanta och rimliga, samt föreslå ändringar. I dialog kring ansökningar mellan SMR och medlemsorganisationerna justeras ofta insatsernas metoder och upplägg, samt budget, för att uppnå högre kostnadseffektivitet. Många exempel finns på fall där SMR godkännt insatser men inte godkännt vissa kostnader med hänvisning till bland annat kostnadseffektivitet.

SMR bedömer generellt sett att det finns en god medvetenhet kring kostnadseffektivitet bland medlems- och samarbetsorganisationerna och en strävan efter att nå största möjliga effekt i arbetet genom strategiska vägval och bästa möjliga användning av tillgängliga resurser.

Vid granskning av slutrapporter gör SMR en bedömning av insatsens resultat och kostnader i förhållande till godkänd budget och målsättning. Om goda resultat uppnåtts i förhållande till

målen, till rimliga kostnader i förhållande till budget, bedömer SMR att kostnadseffektiviteten varit god. Den generellt höga måluppfyllelse som resultatredovisningen ovan visar på (där resultaten uppnåtts inom de ekonomiska ramar som beviljats) indikerar därför överlag en hög kostnadseffektivitet i insatserna, givet att resultaten inte hade kunnat uppnås till en lägre kostnad genom annan utformning av insatserna.

Att i efterhand reflektera kring och dra lärdomar kring utformning av strategi och metod är viktigt för att kunna dra slutsatser om huruvida insatserna hade kunnat utformas på ett ännu mer kostnadseffektivt sätt och vad som kan göras annorlunda i kommande insatser. En analys av huruvida god kostnadseffektivitet uppnåtts ska därför alltid inkluderas i slutrapporteringen till SMR. En genomgång av 2015 års slutrapporter (50 rapporter) visar att medlems- och samarbetsorganisationerna gjort en tillfredsställande redogörelse för insatsens kostnadseffektivitet i ca 80 procent av fallen.

Uthållighet

En analys av uthållighet ska alltid finnas med i så väl ansökningar som slutrapporter. För att SMR ska godkänna en insats krävs att insatsen bedöms kunna bidra till bestående och hållbara resultat. I vissa fall kan det vara aktuellt att diskutera planer för utfasning men en viktigare del i dialogen kring och bedömningen av uthållighet i en insats är att arbetet organiseras på ett sådant sätt att resultaten blir hållbara.

SMR menar att det rättighetsbaserade arbetssättet i de insatser vi stödjer utgör en viktig grund för resultatens uthållighet. Genom starkt lokalt ägarskap, delaktighet av rättighetsinnehavare, användning av lokala resurser och mobilisering av viktiga aktörer i lokalsamhället skapas förutsättningar för långsiktiga resultat som innebär att så väl individers som organisationers förmåga att agera för samhällsförändring och förbättrade livsvillkor stärks. Insatsernas mål på individ-, organisations- och samhällsnivå handlar bland annat om att stärka individers egenmakt, att öka utsatta människors organisering och att uppnå strukturella samhällsförändringar i form av förändrade attityder och beteenden, ökad tillit eller att makthavares och beslutsfattares agerande och prioriteringar förändras. Sådana resultat har vi redovisat många exempel på ovan och dessa kan i allmänhet förväntas vara uthålliga i relativt hög grad.

Exempel på hur insatser bygger kapacitet för att kunna fasa ut stöd kan hämtas från slutrapporten för Evangeliska Frikyrkans insats 11:012 i Nepal där SMR bedömt att medvetna strategier finns för att fasa ut organisationer från insatsen när de har uppnått tillräcklig kapacitet, samt från slutrapporten för Lepramissionens insats 12:013 i Nigeria som visar hur en finansiell och organisatorisk hållbarhet byggts upp hos de kooperativ och grupper som skapats. Samtidigt finns också exempel på externa faktorer som hotar uthålligheten i insatser där man under lång tid arbetat metodiskt för att uppnå hållbara resultat. Det gäller exempelvis Equmeniakyrkans insats 13:024 i Nicaragua där goda effekter uppnåtts vad gäller så väl organisering som hållbar försörjning men där arbetet och dess resultat nu hotas av allvarliga markkonflikter. I detta fall utgör Equmeniakyrkans långsiktiga relation och aktiva stöd till samarbetsorganisationen en förutsättning för det arbete som nu fortsätter (efter att den Sidafinansierade insatsen avslutats) för att bland annat på juridisk väg försöka lösa konflikterna och återta kontrollen över den mark som ockuperats av nybyggare.

Biståndseffektivitet

I ansökan till Sida för 2013-2015 redogjorde SMR för vårt arbete med biståndseffektivitet (s. 60-61). En uppdaterad beskrivning inkluderades också i ansökan till Sida för 2016. SMR bedömer att det finns en god medvetenhet hos våra medlemsorganisationer kring principerna för biståndseffektivitet och att det finns en aktiv strävan att arbeta efter dessa. Biståndseffektivitet utgör en självklar del i den löpande dialogen mellan SMR och medlemsorganisationerna, liksom av våra bedömningar av ansökningar och rapporter. Ett exempel på en utveckling under perioden är att vi blivit bättre på att i beredningen av insatser identifiera fall av parallell finansiering och att ställa krav på givarsamordning (vilket t.ex. gäller Erikshjälpens och LPI:s arbete i Kenya). I något fall har bristande samordning vid parallell svensk finansiering resulterat i avslagsbeslut för en ansökan.

Renodlat kärnstöd är inte vanligt förekommande i de insatser SMR stödjer, men varianter av detta förekommer. Erikshjälpens har t.ex. i vissa samarbetsländer börjat införa ett system med procentuellt påslag för samarbetsorganisationers lednings- och administrativa funktioner, vilket man anser främjar ett mer jämlikt samarbete och ett lokalt ägarskap där samarbetsorganisationerna själva får ett större mandat att förvalta sina resurser. Kristna fredsrörelsen ger också stöd till basfunktioner hos sina samarbetsorganisationer och uppmuntrar dem att utveckla system för att kunna få tillgång till liknande stöd från andra givare. Stödet utgår dessutom alltid från samarbetsorganisationernas egna strategiska planer och i de fall sådana saknas ges stöd för att möjliggöra strategisk planering. Både Erikshjälpens och Kristna fredsrörelsen lyfter i dialogen med SMR fram att de har en positiv inställning till kärnstöd men att de ser flera utmaningar med detta som t.ex. att samarbetsorganisationers system ibland inte är tillräckligt väl utvecklade för att de ska vara aktuella för denna bidragsform, eller att det inte finns något intresse från eller samordning med andra givare. Utan en fungerande givarsamordning är det inte givet att kärnstöd underlättar och förenklar för samarbetsorganisationen. En annan utmaning som lyfts av flera medlemsorganisationer i dialogen kring kärnstöd är att många samarbetsorganisationers verksamhet som helhet inte ligger i linje med målen för CSO-anslaget. Det gäller exempelvis Lepramissionen vars samarbetsorganisationer ibland bedriver sjukvård. SMR:s förhållningssätt är att kärnstöd är en av flera möjliga metoder för att uppnå biståndseffektivitet, men att det inte kan ses som ett mål i sig om mångfalden inom utvecklingssamarbetet ska kunna värnas.

I ansökan till Sida för 2016 redogjorde SMR för olika insats- och avtalsformer samt hur medlems- och samarbetsorganisationer ansöker om medel i olika format utifrån sin egen logik. En intern genomgång av hur vår portfölj ser ut 2016 visar på en hög andel programstöd i SMR:s vidareförmedling. Ungefär 60 procent av vidareförmedlade medel utgörs av programstöd i medlemsorganisationsledet och 10 procent utgörs av stöd till program i samarbetsorganisationsledet. Ungefär 30 procent av stödet är projektstöd. I relation till våra medlemsorganisationer innebär programstödet ökad flexibilitet och en anpassning till medlemmarnas egna system, rutiner och mallar.

Såväl medlems- som samarbetsorganisationer uttrycker ofta att SMR:s stöd är förutsägbart, långsiktigt och flexibelt. Vi har en nära och utvecklande dialog med våra medlemmar och har en stor öppenhet för pilotinsatser, innovation och nya idéer. Utgångspunkten är att stödja medlems- och samarbetsorganisationerna utifrån deras egen identitet och kapacitet. I vår

beredning och bedömning av insatser är transparensen hög. Till nya ansökningar ger SMR alltid en första respons med rekommendationer till förbättringar och vid avslagsbeslut finns alltid en ambition att motivera, förklara och visa på hur en ansökan hade kunnat utformas annorlunda. Frågor för uppföljning och utveckling identifieras i samband med godkännande av nya insatser och följs upp vid delrapportering samt i den löpande dialogen. Syftet är hela tiden att bidra till stärkande och utveckling hos den mångfald av aktörer vi relaterar till utifrån varje organisations särskilda förutsättningar, utan att för den skull göra avkall på vår granskande roll eller sänka kvalitetskraven. Detta ser vi som en viktig grund för hur vi arbetar biståndseffektivt.

För att ytterligare främja biståndseffektiviteten har vi under verksamhetsperioden utvecklat nya förenklade delrapportsmallar och förändrat vårt arbetssätt vad gäller uppföljning av insatser, vilket innebär att vi minskar rapporteringsbördan samtidigt som vi stärker dialogen kring och uppföljningen av centrala insats- och organisationsspecifika frågor i hela förmedlingskedjan. Detta har vi rapporterat om till Sida förut och i delrapporteringen för 2015 ser vi hur effekterna av dessa förändringar slagit igenom. Vidare har vi gjort förändringar i vår utvärderingspolicy som innebär ökat fokus på lärande hos de genomförande aktörerna i utvecklingssamarbetet och att krav kopplat till utvärdering anpassas till lokala förutsättningar och behov, vilket vi också rapporterat om tidigare som en del av vår uppföljning av Sidas dialogfrågor (se även vidare nedan i avsnitt om utvärdering). Vi har även fortsatt att tillämpa en biståndseffektiv resultatmodell som inte ställer krav på att medlems- och samarbetsorganisationer anpassar sina planerings- och verksamhetscykler efter SMR och våra avtalsperioder med Sida, och som inte innebär särskilda krav vad gäller insatsers mål och inriktning. Snarare än att styra utvecklingssamarbetet mot ett visst innehåll eller specifikt uttryckta förväntade resultat, styr SMR mot kvalitet och relevans i förhållande till målen med anslaget och SMR:s program mål (som är samma för hela vidareförmedlingen). Detta betyder att medlems- och samarbetsorganisationers prioriteringar i hög grad styr innehållet i samarbetet och att de själva har ägarskap över målen för sitt arbete, medan SMR tar rollen av att bedöma relevans och säkra kvaliteten.

Utvärdering

Utvärdering har under perioden fortsatt att vara ett av SMR:s viktigaste arbetssätt för lärande. I den egna operativa verksamheten har SMR bibehållit en tydlig betoning på systematisk reflektion och kollegial utvärdering i vår strävan att lära nytt och upprätthålla god kvalitet i vårt arbete. Den gällande policyn för utvärdering har i stor utsträckning efterlevts för SMR:s egen verksamhet, och är nu en väl integrerad del i våra interna system för planering och uppföljning.

Uppföljning av SMR:s utvärderingspolicy

En intern genomlysning 2013 visade på vissa svagheter i efterlevnad av SMR:s utvärderingspolicy i vidareförmedlingen. Framförallt var svagheter kopplade till den skiftande kvaliteten i planering och rapportering av utvärderingar i de insatser som SMR godkänner. Under perioden har SMR i handläggning av ansökningar och rapporter därför tydligare följt upp att utvärderingar faktiskt görs, hur de utformas och att de används i rapporteringen till SMR.

I en uppföljande genomlysning inför denna rapport kan vi konstatera att extern utvärdering i ökad utsträckning finns med i medlems- och samarbetsorganisationernas insatsplanering och -rapportering, men framförallt har deras interna utvärderingskapacitet förstärkts genom förbättrade system och ökad intern kompetens kring PME. Procentuellt utgör inte kostnaderna för extern utvärdering särskilt stor del av de insatsbudgetar som SMR godkännt de senaste två åren – det rör sig om blygsamma 1-2 procent. SMR bedömer att detta är en konsekvens av ett arbetssätt där kostnadseffektivitet och prismedvetenhet betonas i kombination med en prioritering av starkare intern utvärderingskapacitet. Om kostnader för intern utvärdering räknas in uppskattar vi att de totala kostnaderna för utvärdering av insatser i de flesta fall ligger på de 3-5 procent som SMR i normalfallet rekommenderar. Denna utveckling är mycket positiv och är i linje med de ändringar som gjordes i SMR:s utvärderingspolicy 2013, där en viktig princip är att form och omfattning på utvärderingar tillåts variera utifrån vad som är lämpligt och rimligt i sammanhanget och utifrån lokala organisationers behov.

Samtidigt som vi ser att vårt arbetssätt vad gäller utvärdering i relation till vidareförmedlingen främjar så väl kostnadseffektivitet som biståndseffektivitet i utvecklingssamarbetet ser vi även fortsatta utvecklingsbehov. Några utvecklingsområden som återstår är fortsatt att utvärderingars resultat på ett ännu tydligare sätt kan refereras till i rapporter till SMR, och att utvärdering kan användas ännu mer strategiskt som ett verktyg för lärande, utveckling av tematisk kompetens samt policy- och metodutveckling hos genomförande organisationer.

SMR:s utvärderingar under perioden

För att fånga upp de slutsatser som dragits i de många utvärderingar som gjorts under perioden utformades den externa effektutvärdering som SMR lät genomföra 2015 så att den tog sin utgångspunkt i utvärderingsrapporter som delats med SMR under 2013 och 2014. På så vis resulterade effektutvärderingen i en syntesrapport över resultat, slutsatser och metodutmaningar som kommer att vara till stor nytta för SMR:s vidare arbete med uppföljning och utvärdering. Effektutvärderingen har också använts som en del i den analys och redovisning av resultat som görs i denna rapport.

Resultaten av effektutvärderingen har i olika skeden av processen delats med och diskuterats tillsammans med medlemsorganisationerna, bland annat genom att SMR:s utvecklingsutskott fungerande som referensgrupp för utvärderingen och vid ett avslutande seminarium med deltagande av flera medlemsorganisationer. Under våren 2016 tas en management respons fram av SMR och delas med Sida senast i samband med ansökan för 2017-2021. Rapporten från effektutvärderingen finns bilagd (se bilaga 4).

Vad gäller tematiskt lärande har SMR sedan tidigare en etablerad form för detta som utvecklats genom de lärandeutvärderingar som under tidigare verksamhetsperioder gjorts kring hiv respektive rättighetsperspektiv och jämställdhet. Under 2013-2015 var jämställdhet och religion fokus för den lärstudie som genomfördes. Metoden, som inneburit att SMR-personal genomfört fallstudier av samarbetsorganisationers arbete i sju länder, har under hela verksamhetsperioden skapat stort mervärde och bidragit till gemensamt lärande tillsammans med medlems- och samarbetsorganisationer i samband med uppföljningsresor. Processen har konkret bidragit till policy- och metodutveckling inom SMR och har stimulerat

till intern diskussion kring SMR:s roll och specifika utmaningar i det utvecklingsamarbete vi är en del av. De lärdomar och slutsatser som dokumenterats i fallstudierapporter och i slutrapporten från lärstudien har vid ett flertal tillfällen delats och diskuterats med medlemsorganisationerna vid de olika mötesplatser som SMR anordnar för att skapa ett brett ägarskap kring studien och dess resultat. Lärprocessens tydliga förankring bland medlemmarna och det breda ägarskap över studien som skapats utgör en god grund för att SMR ska kunna vidareutveckla spetskompetens kring frågor om jämställdhet i religiöst präglade organisationer och sammanhang, med utgångspunkt i de lärdomar som gjorts inom ramen för studien. Lärstudien har också på ett konkret sätt banat väg för SMR:s fortsatta kapacitetsutveckling kring arbete med HBTQ-personers rättigheter och integrering av HBTQ i utvecklingsarbetet. Rapporten från lärstudien finns bilagd (se bilaga 5).

En viktig observation från effektutvärderingen, som står i kontrast till lärstudiens upplägg, var att de insatsutvärderingar som studerades i stor utsträckning hade fokuserat snävt på resultatuppföljning och därmed inte fångade upp lärdomar kring eller gjorde djupare analyser av metod och strategi utifrån den verksamhetssektor och de kontexter insatserna opererade inom. Detta kan vara en delförklaring till de brister i strategiskt användande av utvärderingsresultat som noterats ovan, men det speglar också en fortsatt instrumentell syn på utvärdering som inte rimmar med SMR:s förhållningssätt. Dessa observationer skickar viktiga signaler in i SMR:s strategiska tänk kring prioriteringar och utveckling av policy och krav kopplat till utvärdering.

Vidareutveckling av arbetet med utvärdering

Inför kommande verksamhetsperiod skissas här på en inriktning vad gäller vidareutvecklingen av vårt arbete med utvärdering, sammanfattad i fyra rekommendationer:

- Betona utvärdering som ett verktyg för metod- eller tematiskt lärande och uppmuntra koppling till pågående processer inom SMR genom att föreslå utvärderingsområden eller -frågor att inkludera i uppdragsbeskrivningar.
- Välj ut ett mindre antal insatser där SMR kan vara mer aktiv i utvärderingsarbetet och/eller inkludera dessa i en longitudinell utvärderingsprocess under perioden.
- Uppmuntra fortsatt förstärkning av intern kompetens och system för uppföljning och utvärdering, hos så väl SMR som medlems- och samarbetsorganisationer, genom utbildning, metodutveckling och rådgivning.
- Förtydliga krav och förstärk interna gransknings- och uppföljningsmekanismer i SMR:s insatshantering och organisationsuppföljning kopplat till utvärdering. Inför nästa verksamhetsperiod bör SMR ännu bättre kunna förmedla hur utvärdering ska planeras och budgeteras utifrån följande faktorer – verksamhetens budgetstorlek, implementeringsperiod, komplexitet och särskild tematik/region.

Tvärfrågor

SMR har sju olika tvärfrågor där vi efterfrågar särskild analys och gör bedömning av hur medlems- och samarbetsorganisationerna tar hänsyn till dessa i planering och uppföljning av sin verksamhet. Dessa är jämställdhet, konflikt, miljö och klimat (inklusive katastrofrisker), religion/religionsfrihet, hiv, alkohol och droger, samt korruption. I avsnittet ovan under riskhantering har vi kort förklarat hur vi arbetar med frågorna som en del av den

riskbedömning och uppföljning av riskhantering som görs i samband med ansökan och slutrapportering. I kapitel 1 och 2 har vi också redogjort för en del av den utveckling av policy och kapacitet som skett inom dessa tematiska områden under perioden.

SMR:s arbete med tvärfrågor, samt specifikt hur miljöfrågor beaktas i verksamheten, har varit två av Sidas dialogfrågor under avtalsperioden. I de årliga lägesrapporterna till Sida har vi beskrivit vårt arbetssätt, gett exempel på tillämpning, samt visat på den utveckling som skett vad gäller kapacitet och lärande kring några av tvärfrågorna. Nedan följer en uppdaterad beskrivning av arbetet med konflikt, miljö och klimat, samt jämställdhet.

Konflikt

Bland SMR:s medlemmar finns två fredsorganisationer, Kristna freds rörelsen och Life & Peace Institute (LPI), med särskild inriktning mot fredsbyggande insatser. Hos dessa finns en bred metodkunskap kring fredsarbete men också särskild expertis kring konfliktanalys, säkerhetsbedömning och konfliktkänslighet. Denna kunskap och erfarenhet tas på olika sätt tillvara inom SMR-nätverket, t.ex. i samband med SMR:s mötesplatser och utbildningar där Kristna freds rörelsen och LPI vid olika tillfällen har bidragit till innehållet. Kunskaps- och erfarenhetsutbyte sker också på annat sätt, t.ex. genom det säkerhetsforum som Kristna freds rörelsen drev under 2014-2015 med stöd från Folke Bernadotteakademien, där SMR samt flera av våra medlemsorganisationer fortsatt deltar tillsammans med andra aktörer i det svenska civilsamhället. Tidigare har även Kristna freds rörelsen varit en resurs i SMR:s utveckling av verktyg för konfliktanalys och konfliktkänslighetsbedömning som fungerar som ett stöd för medlems- och samarbetsorganisationer i planering av insatser.

Vad gäller konfliktkänslighet är vår bedömning att insatser med stöd från SMR generellt sett genomförs på ett konfliktkänsligt sätt utifrån samarbetsorganisationernas starka lokala förankring och goda kännedom om lokala förhållanden. Däremot är det inte alla organisationer som har kunskap om analytiska ramverk och begrepp, eller kan beskriva sitt arbetssätt i konfliktkänslighetstermer. Likaså varierar kunskapen och kapaciteten hos våra medlemsorganisationer, liksom vilka behoven är i olika kontexter och samarbetsländer. IAS är ett exempel på en medlemsorganisation som arbetar i flera konfliktpräglade kontexter och som med stöd av SMR utvecklat ett eget verktyg för bedömning av konfliktkänslighet. Andra medlemmar har inte kommit lika långt och vissa uttrycker ett behov av att stärka och systematisera sitt arbete med konfliktkänslighetsanalys.

För att möta behovet av kapacitetsutveckling hos medlemmarna, utveckla SMR:s stöd, verktyg och arbete med frågan, samt ännu bättre ta tillvara den expertis som finns kring konfliktkänslighet inom SMR-nätverket utformades under 2015 ett pilotprojekt för detta ändamål. Projektet startade 2016 och finansieras via potten för värdehöjande insatser. Genom insatsen prövas en ny innovativ modell för medlemsdriven kapacitetsutveckling där LPI och Kristna freds rörelsen fungerar som resursorganisationer och på uppdrag av SMR genomför aktiviteter som stärker så väl SMR:s som medlemsorganisationernas kapacitet kring konfliktkänslighet. Projektet har en styrgrupp där SMR finns med och en del av arbetet utgörs av behovsstyrt stöd och rådgivning till medlemsorganisationernas eget utvecklingsarbete kring konfliktkänslighet. Alla medlemmar erbjöds möjlighet att söka stöd och två valdes ut (Läkarmissionen och Equmeniakyrkan). Projektet har än så länge fallit väl ut och en fortsättning planeras under kommande verksamhetsperiod.

Klimat, miljö och katastrofriskreducering

SMR har i de årliga lägesrapporterna beskrivit hur miljöfrågor beaktas i verksamheten och Sida har rekommenderat SMR att fortsätta arbeta utifrån den linjen (protokoll från årsgenomgång 2014-06-10). I lägesrapporten för 2013 gav vi ett antal konkreta exempel på hur miljö integreras som en del i insatser, både vad gäller minimering av negativa effekter och främjande av positiva effekter för miljön. Relativt få insatser i SMR:s portfölj har ett särskilt fokus på miljö- och klimatfrågor. Under perioden 2013-2015 har dock stöd förmedlats till så väl internationell påverkan kring förhandlingarna om ett nytt klimatavtal och stärkande av kyrkans kapacitet kring klimatfrågor inom ramen för stödet till Kyrkans världsråds program 13:002 (genom Eumeniakyrkan), som till arbete för att höja medvetenheten om och stärka kyrkans röst i miljöfrågor lokalt i Brasilien (del av Evangeliska Frikyrkans insats 13:007).

SMR bedömer att den grundläggande medvetenheten hos medlems- och samarbetsorganisationerna kring miljöfrågor generellt sett är god. Ett exempel på detta är hur insatser som rör olika former av landsbygdsutveckling utformas. Ofta handlar det om småskaliga insatser där man bygger kapacitet kring hållbart nyttjande av naturresurser som vatten och skog, skydd av ekosystem, hållbar energiförsörjning, eller miljövänliga jordbruksmetoder. Återplantering av träd, energisnåla spisar eller ekologisk odling är exempel på komponenter som förekommer i sådana insatser. I andra typer av insatser utgör personalens resor ofta en stor del i den miljö- och klimatpåverkan som sker. Dessa negativa effekter är svårare att komma åt, då personal måste kunna transportera sig för att insatser ska kunna genomföras och då det inte alltid finns alternativa färdmedel att tillgå. SMR bedömer dock att det även på detta område finns en medvetenhet hos medlems- och samarbetsorganisationerna, att man väger olika alternativ mot varandra, samt att de negativa effekterna i många fall begränsas av en stark lokal närvaro. Vad gäller insatser som inkluderar regional samverkan och nätverkande mellan olika aktörer som kräver flygresor bedömer SMR alltid mervärdet av sådana möten ur så väl miljö- som kostnadsperspektiv.

Under avtalsperioden påbörjade SMR arbete med att uppdatera vår miljöpolicy som antogs av SMR:s styrelse i april 2016. Framtagandet skedde bland annat med stöd av Sidas helpdesk för miljö- och klimatfrågor vid SLU och policyn återfinns som bilaga 8c. Policyn har nu utvecklats till att tydligare inkludera klimat, katastrofriskreducering och resiliens och markerar en höjd ambitionsnivå vad gäller integrering av miljö- och klimatfrågor i allt vårt arbete. Parallellt har också våra ansöknings- och rapporteringsmallar uppdaterats i linje med policyn. Under 2016 fortsätter arbetet med att bland annat utveckla interna riktlinjer för miljö och klimat på SMR:s kansli, innefattande t.ex. resor. Vi arbetar också med att kunna erbjuda nya verktyg för analys till våra medlems- och samarbetsorganisationer, samtidigt som miljölinjen fortsätter vara ett viktigt instrument i arbetet.

En viktig väg framåt för att tydliggöra och stärka miljöfrågornas betydelse inom SMR:s utvecklingssamarbete är att ta tillvara lärdomar och erfarenheter från det humanitära arbetet inom SMR. Sida HUM granskade under 2015 t.ex. de miljöbedömningar som IAS gjort i relation till brunnsbörningsprojekt inom det humanitära biståndet, vilket bidrog till ökad förståelse inom SMR och IAS vad gäller hantering av miljöfrågor i den typen av projekt.

Katastrofriskreducering och resiliens är viktiga frågor som nu inkluderats i SMR:s nya miljö- och klimatpolicy. I sårbara områden riskerar en stor del av utvecklingssamarbetet gå till spillo på grund av återkommande naturkatastrofer som kan vara orsakade av, eller förvärras på grund av, klimatförändringarna och andra mänskliga aktiviteter. Därför har SMR i ökande grad under verksamhetsperioden, i bedömning av insatser och i dialogen med våra medlemsorganisationer, betonat vikten av ett katastrofriskreduceringsperspektiv (DRR-perspektiv) i utvecklingssamarbetet. Genom ett principbeslut i SMR:s utvecklingsutskott 2013 har vi tydligt öppnat för att DRR-komponenter kan ingå i utvecklingsinsatser. Vi har också uppdaterat våra ansöknings- och rapporteringsmallar med frågor kring analys av katastrofriskreducering och tar nu alltid denna fråga i beaktande i beredning och bedömning av nya insatser. Kapacitet kring resiliens och DRR har byggts bland medlems- och samarbetsorganisationer inom ramen för det humanitära arbetet vilket spiller över på utvecklingssamarbetet. Tillsammans med Diakonia och Action Aid har SMR tagit initiativ till att starta Svenska Nätverket för Katastrofriskreducering och Resiliens (SNKR) för gemensam kunskapsutveckling och fördjupad dialog med Sida kring dessa frågor, med målet att bättre kunna bidra till Sendai-överenskommelsens ambitioner och i högre grad bygga resiliens inom såväl utvecklingssamarbetet som det humanitära biståndet. SMR är även medlem i Global Network of Civil Society Organisations for Disaster Reduction (GNDR).

Jämställdhet

För SMR är jämställdhet en central utvecklingsfråga som aldrig kan prioriteras bort. Grundkravet vid bedömning av ansökningar är att omvärldsanalysen beskriver hur jämställdhetssituationen ser ut, hur det påverkar insatsen och hur insatsen kommer att påverka denna situation. Vidare ska ansökan beskriva hur negativa effekter för jämställdheten kan undvikas och hur positiva effekter kan stärkas, samt hur denna analys påverkat hur insatsen utformats. Samtliga insatser som har fått stöd under perioden har alltså beaktat genusfrågor, vilket varit ett krav för godkännande.

En intern jämförelse och analys som vi gjort av de ansökningar som kom in våren 2013 respektive våren 2015 visar på en positiv utveckling under perioden. 2013 hade runt tre fjärdedelar av ansökningarna en genusmaktanalys, medan samtliga ansökningar inkluderade en sådan analys 2015. Kvaliteten på analysen skiftar men vår bedömning är samtidigt att kvaliteten överlag har förbättrats under perioden och att insatserna stärkts vad gäller främjandet av kvinnors deltagande. Ofta har analysen stärkts ytterligare genom de frågor SMR ställt i beredningen och vår slutsats är att SMR:s prioritering av jämställdhetsfrågan är en viktig bidragande faktor till den utveckling vi ser. Däremot ser vi ingen tydlig förändring vad gäller i vilken utsträckning jämställdhet inkluderas i ansökningarnas mål och indikatorer. Ca en tredjedel av ansökningarna innehåller detta, vilket vi anser är en för låg siffra. I vissa fall har SMR gått in och rekommenderat nya mål och indikatorer för att garantera att genusanalysen får genomslag i projektutformningen. Dessa fall är dock inte så många och en lärdom är att vi nu behöver arbeta ännu mer aktivt för att fler insatser ska inkludera tydliga mål om ökad jämställdhet så att utvecklingen på detta område följs upp på ett mer systematiskt sätt inom de insatser vi stödjer. Att de insatser vi stödjer har positiva effekter vad gäller utvecklingen av ett mer jämställt samhälle är dock tydligt i resultatredovisningen ovan, liksom i rapporten från den externa effektutvärderingen som

pekar på resultat i form av ökat kvinnligt deltagande i samhället och att kvinnor får sina rättigheter uppfyllda i högre grad.

Ett exempel där SMR spelat en aktiv roll för att stärka så väl jämställdhetsanalysen som dess genomslag i mål och aktiviteter är Operation Mercys arbete bland afghanska flyktingar i Iran. Där ser vi nu också goda jämställdhetsresultat som bland annat handlar om att kvinnor stärkts så väl ekonomiskt som socialt. Genom insatsen har kvinnor bland annat kunnat starta egna affärsverksamheter, lärt sig läsa och sköta hushållets finanser, fått ökade inkomster samt känner en ökad trygghet på sina arbetsplatser (insats 14:007).

Som beskrivits ovan i kapitel 2 har jämställdhet varit en av de prioriterade frågorna för SMR:s kapacitetsutveckling under perioden. Den lärostudie som pågick 2013-2015 har fokuserat på jämställdhet i relation till religion, och en av de årliga handläggarkurserna har handlat om jämställdhet. Detta har på ett tydligt sätt präglat arbetet internt på kansliet samt dialogen med och relationen till våra medlemmar och deras samarbetsorganisationer under hela verksamhetsperioden.

Lärdomar från de fallstudier som genomförts inom ramen för lärostudien har på ett direkt och konkret sätt plockats upp av medlems- och samarbetsorganisationerna. Ett exempel är den fallstudie som gjordes hos Lepramissionens samarbetsorganisation TLMTI i Indien, där en av slutsatserna var att män bör inkluderas mer i insatser för jämställdhet. I den ansökan som Lepramissionen och TLMTI kort därefter skickade in till SMR har samarbetsorganisationen inkluderat mål, indikatorer och aktiviteter som handlar specifikt om mäns medvetenhet kring genusfrågor, deras deltagande i självhjälpgrupper och i arbete gentemot ungdomar.

En av de viktigaste slutsatserna från lärostudien är att SMR, medlems- och samarbetsorganisationerna behöver utmana begränsande och destruktiva könsnormer mer än vad som nu är fallet, och att det är fullt möjligt även i starkt konservativa sammanhang, om det görs på rätt sätt. Ett exempel på detta är Eumeniakyrkans stöd till Kyrkornas världsråd och deras regionala arbete i Afrika inom programmet Ecumenical HIV and AIDS Initiatives and Advocacy (EHAIA). Detta är ett arbete som pågått under lång tid och där man i allt högre grad kopplat hiv till SRHR-frågor generellt samt till frågor kring jämställdhet, maskulinitet och femininitet. Bland annat genom att utmana till teologisk reflektion och en kontextuell läsning av bibeltexter i arbetet med kyrkoledare och trosbaserade organisationer bidrar insatsen till att förändra djupt rotade attityder och normer kring genus. Programmets goda resultat visar att förändring kan nås även i frågor som ofta betraktas som känsliga eller tabu (insats 13:002). SMR arbetar aktivt för att goda exempel på framgångsrikt jämställdhetsarbete, som EHAIA, ska gagna hela SMR-nätverket. Kunskap om metoder och verktyg sprids därför bland annat genom att lyfta fram sådana exempel i kurser, vid olika mötesplatser och i annan kommunikation till medlemmarna.

Erfarenheterna och slutsatserna från lärostudien har haft betydelse både för arbetet med att ta fram en ny jämställdhetspolicy under 2015 (se bilaga 8b) och utvecklingen av verktygslådan för rättighetsbaserat arbete där flera verktyg som rör maktanalys och genus ingår. En god grund har också lagts för fördjupning av jämställdhetsarbetet under kommande verksamhetsperiod, då frågan fortsatt kommer att vara högprioriterad och ambitionerna för arbetet höjs ytterligare.

4. Slutrapporterade insatser 2015

I detta kapitel redovisar vi uppgifter om antal insatser som har slutrapporterats och godkänts sedan förra årets redovisning till Sida. I tabellbilagan anges vilka insatser som omfattas. SMR:s bedömningar kan på begäran skickas till Sida.

Avslutade insatser sydanslaget

För sydanslaget har vi totalt granskat och godkänt 46 slutrapporter. Två av dessa är en del av avvikelseärenden som SMR har lämnat in till Sida och där slutbedömning samt godkännande av Sida återstår (se vidare nedan). Insatser som är berörda är ADRA 11:101 samt Erikshjälpen 11:200.

Avslutade insatser östanslaget

För östanslaget har vi granskat och godkänt fyra slutrapporter.

Avvikelseärenden

SMR har under perioden löpande rapporterat till Sida om insatser med betydande avvikelser och där det funnits misstankar om oegentligheter. Totalt har 14 ärenden rapporterats till Sida under perioden 2013-2015, dock inga under 2015. Av dessa har vi slutfört hantering och bedömning i 13 ärenden, och fått formellt godkännande av Sida för dessa ärenden. För kvarvarande ärende (SMR-ADRA-2014-2) kvarstår en kompletterande bedömning av SMR. Under 2016 har ytterligare tre ärenden rapporterats in, varav två nu är godkända av Sida. Ett ärende (SMR-EHJ-2016-01) kvarstår.

Försenade rapporter

SMR följer upp de insatser som är försenade eller har avvikelser. För två insatser är slutrapporteringen försenad:

Frälsningsarmén 13:001 – Förklaringar har getts till förseningen. Uppskov med slutrapportering har beviljats till den 9 maj 2016.

Svenska Bibelsällskapet 12:018 – Utbetalningsstopp till medlemsorganisationen råder till dess att komplett slutredovisning inkommer.

